

**Arbejdsmarkedets Erhvervssikrings vejledende udtalelser
efter erstatningsansvarslovens § 10
- med inddragelse af Retslægerådet**

Guiding statements of the Labour Market Insurance governed
by section 10 of the Danish Liability for Damages Act
– with inclusion of the Medico-Legal Council

af KIRSTINE HVITFELDT POULSEN

Specialeafhandlingens hovedformål er at undersøge, hvilken bevisvægt Arbejdsmarkedets Erhvervssikrings vejledende udtalelser har i retssager i lyset af Arbejdsmarkedets Erhvervssikrings bemyndigelse til at afgive vejledende udtalelser om den skadelidtes varige mén og erhvervsevnetab i medfør af erstatningsansvarslovens § 10. Afhandlingen afgrænser sig til at behandle private erstatningssager og differencekravssager og behandler dermed hverken ”rene” arbejdsskadesager eller patientskadesager.

Afhandlingen konkluderer, at Arbejdsmarkedets Erhvervssikrings kompetence i erstatningssager er særligt anerkendt, og at den foreliggende retspraksis viser, at domstolene som hovedregel følger de vejledende udtalelser. Særligt i nyere retspraksis er der dog også eksempler på, at domstolene underkender de vejledende udtalelser med henvisning til, at de fremstår uklart og/eller mangler støtte i lægelige og/eller erhvervsmæssige oplysninger.

Afhandlingen sammenligner endvidere de vejledende udtalelser fra henholdsvis Arbejdsmarkedets Erhvervssikring og Retslægerådet. I tilfælde af uenighed mellem de to myndigheder er den praktiske hovedregel, at Retslægerådets vejledende udtalelser følges af domstolene. På trods heraf er der eksempler på, at domstolene i stedet følger de vejledende udtalelser fra Arbejdsmarkedets Erhvervssikring.

På baggrund af afhandlingens hovedkonklusion om, at de vejledende udtalelser fra Arbejdsmarkedets Erhvervssikring har en stor bevismæssig vægt i retssager, diskuterer afhandlingen, om der bør være mulighed for at anke de vejledende udtalelser, henset til at de reelt set fremstår som værende mere end blot vejledende.

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. INDLEDNING	4
1.1 PRÆSENTATION AF EMNET	4
1.2 PROBLEMFORMULERING OG STRUKTUR.....	5
1.3 PROBLEMAFGRÆNSNING.....	5
1.4 METODISKE OG RETSKILDEMÆSSIGE OVERVEJELSER.....	6

2. ARBEJDSMARKEDETS ERHVERVSSIKRING	6
2.1 ARBEJDSMARKEDETS ERHVERVSSIKRING SOM INSTITUTION	6
2.2 FORVALTNINGSRETTENS INDVIRKNING PÅ ARBEJDSMARKEDETS ERHVERVSSIKRINGS SAGSBEHANDLING.....	7
2.2.1 <i>Anvendelse af relevant forvaltningsretlig lovgivning</i>	7
2.2.2 <i>De almindelige forvaltningsretlige principper</i>	8
2.2.3 <i>Aktindsigt</i>	8
2.2.4 <i>Begrundelsespligt</i>	8
2.2.5 <i>Klageadgang</i>	9
3. ERSTATNINGSANSVARSLOVEN, SÆRLIGT § 10 – ET HISTORISK RIDS	9
3.1 1984-LOVEN	9
3.2 2001-LOVEN	10
3.3 SENERE ÆNDRINGER TIL 2001-LOVEN	12
4. UDMÅLINGEN AF VARIGT MÉN OG ERHVERVSEVNETAB	12
4.1 VARIGT MÉN.....	13
4.2 ERHVERVSEVNETAB.....	14
4.3 DELKONKLUSION	15
5. ADGANGEN TIL AT INDHENTE OG FREMLÆGGE EN VEJLEDENDE UDTALELSE FRA ARBEJDSMARKEDETS ERHVERVSSIKRING	16
5.1 INDHENTELSEN OG FREMLÆGGELSEN AF DEN VEJLEDENDE UDTALELSE	16
5.1.1 <i>Ensidigt indhentede vejledende udtalelser</i>	16
5.1.2 <i>Indhentelse af ny vejledende udtalelse</i>	17
5.1.3 <i>Kan den vejledende udtalelse gøres bindende inter partes?</i>	17
6. DOMSTOLENES BRUG AF ARBEJDSMARKEDETS ERHVERVSSIKRINGS VEJLEDENDE UDTALELSER – VURDERING AF DEN BEVISMÆSSIGE VÆGT	18
6.1 INDLEDENDE BEMÆRKNINGER.....	18
6.2 RETSPRAKSIS HVOR DOMSTOLENE FØLGER AES’ VEJLEDENDE UDTALELSER OM VARIGT MÉN OG ERHVERVSEVNETAB.....	19
6.2.1 <i>U 2013.360 H</i>	19
6.2.2 <i>U 2005.3273 H</i>	21
6.2.3 <i>U 2014.2802 H</i>	23
6.2.4 <i>U 2010.2897 H</i>	24
6.3 RETSPRAKSIS HVOR DOMSTOLENE UNDERKENDER AES’ VEJLEDENDE UDTALELSE OM ERHVERVSEVNETAB	26
6.3.1 <i>U 2003.162 H – arbejdskapacitet</i>	26

6.3.2	<i>U 2012.3426 V – konjunkturforhold</i>	27
6.3.3	<i>U 2002.1698 H – lægelige vurderinger</i>	29
6.3.4	<i>U 2001.2298 H – fejlslagen revalidering</i>	31
6.3.5	<i>FED 1999.2225 Ø - partsforklaring</i>	33
6.4	DELKONKLUSION	34
7.	RETSLÆGERÅDET	35
7.1	RETSLÆGERÅDET SOM INSTITUTION.....	35
7.2	RETSLÆGERÅDET I ERSTATNINGSRETTLIGE RETSSAGER.....	36
7.3	RETSLÆGERÅDETS VEJLEDENDE UDTALELSER KONTRA ARBEJDSMARKEDETS ERHVERVSSIKRINGS VEJLEDENDE UDTALELSER I ERSTATNINGSRETTLIGE RETSSAGER	36
7.3.1	<i>Myndighedernes kompetencer</i>	36
7.3.2	<i>Hvilken vejledende udtalelse har størst bevismæssig vægt?</i>	37
7.4	DELKONKLUSION	38
8.	PERSPEKTIVERING.....	39
9.	KONKLUSION.....	41
10.	LITTERATURLISTE	42
10.1	BØGER	42
10.2	TIDSSKRIFTSARTIKLER.....	43
10.3	AFGØRELSER.....	43
10.4	LOVGIVNING OG FORARBEJDER	43
10.5	ÅRSRAPPORTER OG VEJLEDNINGER	45
10.6	HJEMMESIDER, HERUNDER ARTIKLER.....	45
10.7	KARNOV	47
10.8	ANVENDTE FORKORTELSER	47

Abstract

The main purpose of this thesis is to examine the legal regime concerning guiding statements of the Labour Market Insurance governed by section 10 of the Danish Liability for Damages Act, in particular how the courts apply such guiding statements in their decisions. Further, the guiding statements of the Medico-Legal Council are included for a comparison. The focal point is on private personal injuries and not on work-related injuries or patient injuries etc.

Section 10 of the Danish Liability for Damages Act prescribes the authorisation of the Labour Market Insurance to comment on the injured person's degree of invalidity and loss of earning capacity. Their expertise is acknowledged, e.g. as stated in U 2006.976 V, and thus as a main rule, the courts follow the guiding statements accordingly. However, the thesis also deals with some

decisions of the courts in which the guiding statements of the Labour Market Insurance are overruled. Such decisions are often issued if the guiding statements appear unclear and/or lack the proper support in medical or occupational information.

The Medico-Legal Council is the supreme medical authority in Denmark and provides guiding statements regarding causality between the accident and the injuries of the injured person. These guiding statements are typically followed by the courts in spite of guiding statements of the Labour Market Insurance stipulating otherwise. Nevertheless, it is also seen that the courts instead follow the guiding statements of the Labour Market Insurance.

In conclusion, the guiding statements of the Labour Market Insurance have a comprehensive weight of evidence in court cases. In continuation, the thesis questions that there is no option of appealing the guiding statements, given that they in reality seem more than just “guiding”.

1. Indledning

1.1 Præsentation af emnet

Når ulykken rammer, kan det medføre alvorlige personskader, som efterlader den skadelidte i en ny, belastende situation med en lang række spørgsmål at forholde sig til. Særligt er det vigtigt for den skadelidte at få afklaret, hvordan livet praktisk og økonomisk skal hænge sammen efter skaden, hvorfor det at få tilkendt en korrekt godtgørelse og/eller erstatning er essentielt. Mange skadelidte har ikke ressourcer og overskud til at varetage deres, ofte komplicerede, personskadesager og tage kampen op mod skadevolders ansvarsforsikringsselskab – og søger derfor hjælp hos en advokat.

Ved uenighed om størrelsen af godtgørelse og erstatning for personskaden mellem skadelidte og skadevolder, som oftest repræsenteres af henholdsvis en advokat og ansvarsforsikringsselskabet, bliver der ofte indhentet en vejledende udtalelse hos Arbejdsmarkedets Erhvervssikring (AES). AES' bemyndigelse til at udstede vejledende udtalelser efter EAL § 10 fremgår af ASL § 81, stk. 1, 2. pkt. I disse udtalelser vurderer AES skadelidtes varige mén og erhvervsevnetab. Det står herefter parterne frit for, hvorvidt de vil følge de vejledende udtalelser eller ej, men såfremt der fortsat består uenighed, er næste skridt at få prøvet sagen hos domstolene, i hvilken forbindelse AES' vejledende udtalelser typisk bliver inddraget.

AES' vejledende udtalelser har vist sig at have en stor bevismæssig vægt i retssager. I de seneste års retspraksis er der dog også set eksempler på, at domstolene underkender AES' vejledende udtalelser. På denne baggrund synes det interessant at undersøge *hvornår og hvorfor* domstolene henholdsvis følger og underkender de vejledende udtalelser. Ikke sjældent bliver Retslægerådet tillige inddraget i retssagerne, hvor de særligt udtaler sig om årsagssammenhæng mellem aktuelle skade og skadelidtes gener. I tilfælde af uenighed mellem AES og Retslægerådet angående årsagssammenhæng melder spørgsmålet sig; hvilken udtalelse har størst bevismæssig vægt?

Det skal bemærkes, at Arbejdsskadestyrelsen pr. 1. juli 2016 blev til Arbejdsmarkedets Erhvervssikring. Grundet denne navneændring vil der i afhandlingen forekomme brug af begge betegnelser afhængigt af, om forholdet vedrører tiden før eller efter ændringen. Der

vil dog forekomme mest brug af Arbejdsskadestyrelsen, idet de udvalgte afgørelser er afsagt forinden ændringen. I øvrigt vil Arbejdsskadestyrelsen blive forkortet ”ASK”, mens Arbejdsmarkedets Erhvervssikring forkortes ”AES”.

1.2 Problemformulering og struktur

Nærværende specialeafhandling har til formål at undersøge den bevismæssige vægt af de vejledende udtalelser fra AES i private erstatningssager, der er lovreguleret gennem EAL § 10. Særligt er fokus at undersøge domstolenes brug af de vejledende udtalelser i civile retssager. For at præcisere hvilken status de vejledende udtalelser fra AES har i retssager, vil Retslægerådet og deres udtalelser kort blive inddraget.

Til besvarelse af problemstillingen vil afhandlingen indledningsvist beskrive AES som institution med inddragelse af forvaltningsretten. Herefter beskrives den lovmæssige udvikling af EAL med særligt fokus på EAL § 10. Dernæst vil metoden til udmåling af varigt mén og erhvervsevnetab efter EAL §§ 4-9 blive gennemgået, idet AES i de vejledende udtalelser kun vurderer skadelidtes varige mén og erhvervsevnetab.

Afhandlingen vil undersøge nyere relevant retspraksis med henblik på at klarlægge, hvornår domstolene henholdsvis følger og underkender de vejledende udtalelser fra AES. Endvidere vil der følge en komparativ analyse af de vejledende udtalelser fra AES og de vejledende udtalelser fra Retslægerådet, som ofte afgives i forbindelse med retssagens behandling. Udtalelserne fra Retslægerådet vil desuden blive omtalt i gennemgangen af de udvalgte afgørelser i det omfang, det er fundet relevant. Afsnittet om Retslægerådet vil dog ikke udgøre så stor en del af afhandlingen som behandlingen af de vejledende udtalelser fra AES, idet sidstnævnte vil være hovedfokus.

Endeligt vil der være en kort perspektivering, hvori generelle overvejelser gennem arbejdet med afhandlingen vil blive vurderet, herunder ”retssikkerheden” i de vejledende udtalelser.

1.3 Problemafgrænsning

Afhandlingen vil afgrænse sig til private erstatningssager med en ansvarlig skadevolder og en skadelidt, da de vejledende udtalelser efter EAL § 10 netop angår disse. Det klassiske eksempel er en skadelidt, som er involveret i en trafikulykke og deraf pådrager sig skader, hvilket også vil være de situationer, der bliver beskrevet i afhandlingen.

Som følge af ovennævnte vil afhandlingen ikke behandle arbejdsskadesager, hvor AES har kompetencen til at træffe *afgørelse* og således ikke ”blot” afgive vejledende udtalelser til sagens parter. Dog vil afhandlingen behandle retspraksis, der vedrører differencekravsager¹, som har sit udspring i arbejdsskader, men som bliver bedømt efter EAL og derfor også bliver afgjort under inddragelse af vejledende udtalelser.

¹ En differencekravsag er oprindeligt en arbejdsskadesag, hvor skaden dækkes på objektivt grundlag efter ASL, men hvor arbejdsgiveren tillige findes at være culpøst ansvarlig efter EAL. I disse tilfælde vil der ofte opstå differencekrav, eftersom nogle af erstatningsposterne kun findes i EAL eller som bedømmes anderledes efter EAL. Her henvises til Bertholdt og Neugebauer, s. 155

Afhandlingen vil desuden ikke angå hverken voldsoffersager eller patientskadesager, selvom både Erstatningsnævnet og Patienterstatningen har mulighed for at indhente vejledende udtalelser, omend de selv besidder fagkundskab på erstatningsområdet.²

Som udgangspunkt behandler afhandlingen kun forholdet mellem skadelidte og skadevolder (dennes ansvarsforsikringsselskab), hvorfor fokus ikke er på skadelidtes egen privatforsikring. Dette er dog med undtagelse af FED 1999.2225 Ø, som trods særarten for afhandlingen er illustrativ for domstolenes brug af de vejledende udtalelser fra AES.

Det bør bemærkes, at afhandlingen vil omtale forudbestående og konkurrerende lidelser i forbindelse med behandlingen af afgørelser herom, som har relevans for afhandlingens emne. Der vil dog ikke følge en nærmere forklaring på forskellen mellem en forudbestående og en konkurrerende lidelse. I stedet vil afhandlingen gøre brug af afgørelsernes benævnelser af de enkelte lidelser.

1.4 Metodiske og retskildemæssige overvejelser

Udgangspunktet for behandlingen af denne afhandlings problemstilling er den traditionelle retsdogmatiske metode med det formål at beskrive, undersøge og fortolke gældende ret (*de lege lata*).³ Endvidere benyttes en komparativ metode med henblik på at sammenligne de vejledende udtalelser fra henholdsvis AES og Retslægerådet.

Afhandlingen vil anvende nationale retskilder i form af lovgivning på erstatningsområdet, herunder forarbejder, Ombudsmandens udtalelser samt nyere retspraksis, navnlig Højesteretsafgørelser.

Under afsnit 6.1 beskrives nærmere de metodiske og retskildemæssige overvejelser, som særligt knytter sig til analysen af domstolenes brug af AES' vejledende udtalelser.

2. Arbejdsmarkedets Erhvervssikring

2.1 Arbejdsmarkedets Erhvervssikring som institution

Med indførelsen af Lov om den selvejende institution AES blev AES etableret pr. 1. juli 2016 og opløste derved ASK og dele af Arbejdsmarkedets Erhvervssygdomssikring.

De opgaver, der tidligere blev varetaget af ASK og Arbejdsmarkedets Erhvervssygdomssikring, er nu overflyttet til AES.⁴ AES' opgaver er opregnet i Lov om den selvejende institution AES' §§ 3-4, hvorefter opgaverne bl.a. består i at behandle personskadesager, private såvel som arbejdsrelaterede, og udbetaling af erstatninger for anerkendte erhvervs sygdomme.

Organisatorisk henhører AES under ATP, men AES er dog en selvejende institution med egen daglig ledelse og bestyrelse. Bestyrelsen består af en formand og 10 andre bestyrelsesmedlemmer.⁵

² Søndergaard, s. 250

³ Evald og Schaumburg-Müller, s. 210

⁴ "Arbejdsmarkedets Erhvervssikring flytter til ATP-koncernen"

⁵ *ibid.*

I efteråret 2015 besluttede regeringen at udflytte op mod 4000 statslige arbejdspladser fra Københavnsområdet til hele landet.⁶ Som en del af den statslige udflytningsdagsorden var det i første omgang planlagt, at AES' arbejdspladser skulle flyttes fra hovedsædet i København til Vordingborg og Haderslev allerede pr. 1. juli 2017. Denne nyhed fik dog en del medarbejdere til at sige deres stillinger op, hvorfor beslutningen om endeligt at lukke afdelingen i København er blevet udskudt til 1. januar 2019. Udskydelsen var særligt af hensyn til den meget omdiskuterede sagsbehandlingstid for arbejdsskadesager, se nærmere herom i kapitel 8. Hvis den oprindelige plan skulle fastholdes, ville sagsbehandlingstiden formentlig blot blive forlænget yderligere, idet det forventes, at der vil være en kort periode med nedgang i afslutning af sager i forbindelse med udflytning af arbejdspladserne. I stedet er det blevet besluttet, at arbejdspladserne skal udflyttes gradvist, og afdelingen i Haderslev er på nuværende tidspunkt i gang med at blive etableret.⁷

2.2 Forvaltningsrettens indvirkning på Arbejdsmarkedets Erhvervssikrings sagsbehandling

2.2.1 *Anvendelse af relevant forvaltningsretlig lovgivning*

AES er udover at være en selvejende institution tillige en offentlig myndighed, hvilket betyder, at de almindelige forvaltningsretlige regler finder direkte anvendelse.⁸ Dette gælder eksempelvis FVL, OFL og PDL.⁹ Det følger endvidere af FVL § 1, stk. 2, nr. 1, at selvejende institutioner er underlagt FVL, såfremt institutionen er oprettet ved lov eller i henhold til lov. AES er netop blevet oprettet ved Lov om den selvejende institution AES, og herefter står det klart, at AES er underlagt FVL i deres virke. Som følge heraf er de forvaltningsretlige bestemmelser såsom notatpligt, partsaktindsigt, habilitetskrav mv. gældende for AES' udøvelse af deres virke.¹⁰

Det følger af FVL § 2, stk. 1, at FVL er begrænset til at omfatte "[..]behandling af sager, hvori der er eller vil blive truffet en afgørelse af en forvaltningsmyndighed". FVL finder således f.eks. anvendelse ved AES' behandling af arbejdsskadesager, hvor AES har kompetencen til at træffe afgørelse om skadelidtes godtgørelse og erstatning.¹¹ Afgørelsessagerne skal herefter afgrænses overfor faktisk forvaltningsvirksomhed som eksempelvis uforbindende udtalelser i form af f.eks. vejledninger, fordi der i disse tilfælde ikke er tale om afgørelser i lovens forstand¹². Fokus for nærværende speciale er de vejledende udtalelser, hvilket også er en af AES' hovedopgaver. Disse udtalelser er blot vejledende og dermed *ikke* udtryk for en forvaltningsretlig afgørelse, hvorfor FVL ikke finder anvendelse i den henseende.

Det følger dog af FVL § 2, stk. 3, at FVL's kapitel 8 om tavshedspligt er gældende for *al* virksomhed, der udøves inden for den offentlige forvaltning, hvorfor de offentligt ansatte hos AES er underlagt denne - også med hensyn til deres sagsbehandling af de vejledende udtalelser.

⁶ "Ny plan for udflytning af de statslige arbejdspladser"

⁷ "Arbejdsmarkedets Erhvervssikring"; "Medarbejderflugt udskyder udflytning af Arbejdsskadestyrelsen"

⁸ Søndergaard, s. 248f

⁹ Revsbech m.fl. (2), s. 16

¹⁰ "Vejledning om genoptagelse", pkt. 10.3

¹¹ Møller og Wiisbye, s. 274

¹² Gammeltoft-Hansen m.fl., s. 60; Revsbech m.fl. (1), s. 104f; Revsbech m.fl. (2), s. 22

2.2.2 *De almindelige forvaltningsretlige principper*

Selvom FVL ikke finder anvendelse ved AES' udarbejdelse af de vejledende udtalelser, udelukker dette dog ikke, at de almindelige forvaltningsretlige retsgrundsætninger og principper kan finde anvendelse. Retsgrundsætningerne skal iagttages ved forvaltningsakter såvel som ved faktisk forvaltningsvirksomhed og derfor også i henseende til de vejledende udtalelser.¹³ De forvaltningsretlige retsgrundsætninger er udviklet over tid i et samspil mellem domstolene, ombudsmanden og de offentlige myndigheder selv.¹⁴ Retsgrundsætningerne tæller eksempelvis magtfordrejningsgrundsætningen, lighedsgrundsætningen og proportionalitetsprincippet. I den retlige trinfølge er retsgrundsætningerne på lovs niveau, hvorfor en offentligretlig myndighed som AES naturligvis må følge disse.¹⁵

2.2.3 *Aktindsigt*

FVL's betydning for AES' sagsbehandling vedrørende de vejledende udtalelser kommer ligeledes til udtryk i EAL § 10, stk. 3. Heraf fremgår det, at skadelidte og skadevolder som sagens parter har ret til aktindsigt efter FVL's kapitel 4. Som oftest vil det være skadevolders ansvarsforsikringsselskab og skadelidtes advokat, der bliver gjort bekendt med sagsakterne, idet de varetager sagen for parterne. Bestemmelsen skal dog ikke fortolkes således, at AES generelt er underlagt FVL, men idet lovgiver har fundet et behov for, at parterne kan få aktindsigt i deres sag, er retstilstanden som beskrevet i EAL § 10, stk. 3.¹⁶

Bestemmelsen gør det særligt nemmere for skadevolders ansvarsforsikringsselskab at blive opdateret i sagen undervejs uden at skulle indhente et samtykke fra skadelidte. Dermed kan ansvarsforsikringsselskabet f.eks. føre kontrol med, at skadelidte overholder sin tabsbegrænsningspligt.¹⁷ Derudover må det antages at kunne blive aktuelt i de tilfælde, hvor skadelidte under sagsforløbet skifter advokat, og den nye advokat til brug for den videre sagsbehandling dermed skal have adgang til samtlige sagsakter.

2.2.4 *Begrundelsespligt*

FVL § 22 foreskriver, at skriftlige *afgørelser* skal begrundes, og AES er herefter som udgangspunkt ikke pålagt at begrundede de vejledende udtalelser. Som for bestemmelsen om aktindsigt gælder, at lovgiver alligevel har fundet et behov for et begrundelseskrav, hvorfor det fremgår af EAL § 10, stk. 2, at AES er pålagt at begrundede de vejledende udtalelser. Det fremgår af AES' egen vejledning, at der i begrundelsen bl.a. indgår, hvilke oplysninger de vejledende udtalelser er lavet på baggrund af, hvilke forhold der er lagt vægt på, og hvilke skader der kan henføres til den aktuelle ulykke.¹⁸

Det er ikke særskilt strafsanktioneret, hvis AES ikke begrunder de vejledende udtalelser, og der kan derfor argumenteres for, at bestemmelsen ikke har den store præventive effekt. Dog kan en manglende begrundelse få bevismæssig betydning under en eventuel retssag, jf. U 2007.596 V.^{19,20} Se hertil desuden U 2001.2298 H i afsnit 6.3.4, hvor ASK's vurdering

¹³ Revsbech m.fl. (1), s. 224f, 229

¹⁴ Gammeltoft-Hansen m.fl., s. 617

¹⁵ Revsbech m.fl. (1), s. 116

¹⁶ Møller og Wiisbye, s. 273f

¹⁷ *ibid.*

¹⁸ "Vejledning EAL"

¹⁹ I U 2007.596 V nedsatte AES erhvervsevnetabsprocenten uden begrundelse, hvorfor vurderingen blev tilsidesat

²⁰ Bertholdt og Neugebauer, s. 389; Møller og Wiisbye, s. 272

af erhvervsevnetabet blev fundet usikker, idet der manglende en begrundelse for, *hvordan* ASK var kommet frem til den fremlagte vurdering.

Før 2001-loven var begrundelsespligten endnu ikke lovfæstet i EAL § 10, se hertil afsnit 3.1 og 3.2. Retstilstanden var alligevel den, at ASK normalvist begrundede de vejledende udtalelser, hvilket formentlig har været, og stadig er, et udtryk for ønsket om, at AES som en offentlig myndighed arbejder i overensstemmelse med god forvaltningsskik.²¹

Begrebet god forvaltningsskik kan ikke uden videre defineres, eftersom det må afhænge af den pågældende myndighed og den konkrete sag. Ombudsmandsloven finder anvendelse for al forvaltningsvirksomhed og det følger af lovens § 21, at ”*ombudsmanden skal bedømme, om myndigheder eller personer, der er omfattet af ombudsmandens virksomhed, handler i strid med gældende ret eller på anden måde gør sig skyldige i fejl eller forsømmelser ved udøvelsen af deres opgaver.*” Det følger således heraf, at Ombudsmandens praksis i høj grad bestemmer og udvikler, hvad der kendetegner god forvaltningsskik.²²

Den generelle forståelse er dog, at god forvaltningsskik er et sæt normer, som udtrykker, hvad god opførsel over for borgerne er, herunder eksempelvis at borgeren jævnlige orienteres under sagens forløb, og at der er en acceptabel sagsbehandlingstid.²³ Når AES afgiver vejledende udtalelser, må det antages, at der netop er et hensyn at tage til skadelidte. Skadelidte står ofte i en vanskelig situation og ønsker naturligvis en begrundelse for, *hvordan* og *hvorfor* AES er kommet frem til vurderingen af det varige mén og erhvervsevnetabet.

2.2.5 *Klageadgang*

Som tidligere nævnt er de vejledende udtalelser ikke udtryk for en forvaltningsretlig afgørelse, og de kan derfor ikke ankes til hverken AES selv eller til Ankestyrelsen, som er ankeinstans for AES i forhold til arbejdsskadesager.²⁴ Såfremt parterne fortsat er uenige om fastsættelsen af det varige mén og erhvervsevnetabet, er den eneste mulighed således at få sagen prøvet ved domstolene. Domstolene bruger aktivt de vejledende udtalelser og lægger dem ofte til grund i deres afgørelser, hvilket vil blive nærmere behandlet i kapitel 6. Desuden er det også under retssagerne, at AES' manglende begrundelse for de vejledende udtalelser kan få betydning for sagens udfald.

I det følgende kapitel vil afhandlingen undersøge den historiske baggrund for EAL § 10 og den lovmæssige udvikling fra 1984-loven og frem til i dag. Dette er med henblik på at præcisere, hvilke kompetencer AES er tillagt efter loven og dermed omstændighederne for de vejledende udtalelser.

3. Erstatningsansvarsloven, særligt § 10 – et historisk rids

3.1 1984-loven

Erstatningsansvarsloven (lov nr. 228 af 23. maj 1984) trådte i kraft den 1. oktober 1984, jf. EAL § 28 og kom til på baggrund af tre betænkninger fra Justitsministeriets Erstatningslovudvalg. Forinden lovens ikrafttræden var udmålingen for erstatninger og godtgørelser for

²¹ ”Vejledning 2004”, s. 2

²² Rønsholdt, s. 42

²³ Revsbech m.fl. (2), s. 41

²⁴ ”Hvad kan du brug en udtalelse til?”

personskade reguleret ved retspraksis. Hovedformålet med indførslen af EAL var at forhøje erstatningsniveauet i den private erstatningsret og lovregulere udmålingen ved personskade og tab af forsøger. Dermed ville man sikre, at udmålingen blev individuelt tilpasset skadelidtes økonomiske tab og helbredsmæssige situation. Derudover var formålet, at erstatningsniveauet i højere grad skulle stemme overens dels med erstatninger udmålt efter ASL og dels i forhold til de øvrige vesteuropæiske lande.²⁵

Ved 1984-loven blev også EAL § 10 om vejledende udtalelser indført med følgende ordlyd:

”Såvel skadelidte som skadevolderen kan indhente en udtalelse om spørgsmålet om fastsættelsen af méngraden og erhvervsevnetabsprocenten fra sikringsstyrelsen, jfr. lov om arbejdsskadesikring.”

Oprindeligt fandt udvalget ikke noget behov for at nedfælde en regel svarende til EAL § 10, idet man fandt det tilstrækkeligt at anvende dagældende ASL § 62, hvilken fastslog at Sikringsstyrelsen²⁶ ”[kan] under anvendelse af denne lovs bestemmelser i øvrigt afgive udtalelser om spørgsmål vedrørende personskade, der ikke er omfattet af loven”.²⁷ Forinden 1984-loven var praksis, at der blev indhentet en vejledende udtalelse fra Sikringsstyrelsen, som udtalte sig om skadelidtes méngrad og erhvervsevnetab – dog ved brug af ASL’s bestemmelser om varigt mén og erhvervsevnetab.²⁸

Gradvist opstod en forskel mellem EAL og ASL i forhold til udmålingen, særligt fordi udvalget ønskede, at skadelidte hurtigere skulle få en afklaring af sin erhvervsevne og dermed erstatning herfor, end hvad var tilfældet for sager bedømt efter ASL. Efter EAL skulle erhvervsevnetabsprocenten fastsættes på stationærtidspunktet, og en endelig fastsættelse af erhvervsevnetabsprocenten skulle kun udskydes, såfremt det forventedes, at der var mulighed for en revalidering af skadelidte. Efter ASL var der eksempler på, at Sikringsstyrelsen ikke ville tage stilling til små børns erhvervsevnetab før det fyldte 15. år – dette på trods af svære skader og uden mulighed for at komme i arbejde.²⁹

På denne baggrund fandt udvalget alligevel et behov for, at Sikringsstyrelsen udarbejdede vejledende udtalelser på baggrund af regler lovfæstet i EAL og ikke ASL. Derudover ville man give begge parter (skadelidte og skadevolder) muligheden for at indhente en vejledende udtalelse, hvor det førhen efter ASL og praksis havde været et krav, at der var enighed om at indhente denne. Som følge heraf blev EAL § 10 en del af 1984-loven.³⁰

3.2 2001-loven

Siden 1984-loven har der været en række ændringslove, men ved 2001-loven (lov nr. 463 af den 7. juni 2001) kom den hidtil største revision, der trådte i kraft den 1. juli 2002.³¹ 2001-loven kom til på baggrund af bet. 1383/2000, hvor flertallet i Justitsministeriets ar-

²⁵ FT 1983-84, 2. samling, Tillæg A, spalte 57-58

²⁶ ASK’s tidligere navn

²⁷ Møller og Wiisbye, s. 265; bet. 976/1983, s. 209

²⁸ FT 1983-84, 2. samling, Tillæg A, spalte 60 og 85

²⁹ Bet. 976/1983, s. 112f; Møller og Wiisbye, s. 265

³⁰ ibid.; FT 1983-84, 2. samling, Tillæg A, spalte 85 og 97

³¹ Røn, s. 60

bejdsgruppe havde fokus på en række ændringer, som skulle forbedre skadelidtes retsstilling i en personskadesag, herunder bl.a. en forlængelse af perioden for erstatning for tabt arbejdsfortjeneste og muligheden for at indhente en midlertidig vejledende udtalelse om erhvervsevnetabet fra ASK.³²

Herefter var det af særlig væsentlig betydning, at stationærbegrebet, der beskriver hvornår en skadelidtes helbredsmæssige situation hverken vil forbedres eller forværres, blev afskaffet.

Tidligere blev erstatning for tabt arbejdsfortjeneste efter EAL § 2 tildelt fra skadens indtræden til genoptagelse af arbejdet eller til skadelidte var ”helbredsstationær”. Juridisk gav det problemer, hvis helbredet var stationært på et tidligere tidspunkt, end man genoptog arbejdet. I en sådan periode ville skadelidte således hverken få løn, erstatning for tabt arbejdsfortjeneste eller erstatning for erhvervsevnetab. Løsningen herpå blev, at man ved stationærtidspunktet forsøgte at fastsætte et midlertidigt erhvervsevnetab indtil arbejdet blev genoptaget, hvilket førte til en del forkerte afgørelser – enten ved at fastsætte erhvervsevnetabet for højt eller for lavt.³³

Løsningen var således ikke holdbar, hvorfor 2001-lovens § 2 foreskriver, at skadelidte tildeles erstatning for tabt arbejdsfortjeneste fra skadens indtræden til skadelidte kan arbejde igen *eller* til det tidspunkt, hvor det er muligt midlertidigt eller endeligt at skønne over skadelidtes erhvervsevnetab, som minimum udgør 15 %.³⁴

Ovenstående ændring af forholdet mellem erstatning for tabt arbejdsfortjeneste efter EAL § 2 og erstatning for erhvervsevnetab efter EAL § 5 førte også til en ændring af EAL § 10, hvorefter AES under særlige omstændigheder kan afgive en midlertidig udtalelse om erhvervsevnetabet, jf. EAL § 10, stk. 1, 3. pkt. Det følger af bestemmelsen, at udtalelsen helst skal foreligge inden 1 år og senest 2 år efter, at der er fremsat anmodning herom.³⁵

Behovet for en midlertidig udtalelse kan opstå i de tilfælde, hvor parterne afventer en erhvervmæssig afklaring af skadelidte, f.eks. hvor skadelidte er under uddannelse eller under arbejdsprøvning, og det skal klarlægges, hvor meget skadelidte kan holde til at arbejde. Den midlertidige vurdering er således et skøn over, hvad det endelige erhvervsevnetab *forventes at blive*, og ikke hvad erhvervsevnetabet er på tidspunktet for fastsættelsen af det midlertidige erhvervsevnetab. Såfremt udtalelsen fastslår, at skadelidte har et varigt erhvervsevnetab på minimum 15 %, ophører retten til erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, og skadelidte vil i stedet have krav på en foreløbig erstatning for erhvervsevnetab.³⁶

På baggrund af ovenstående blev ordlyden af EAL § 10 ændret til følgende:

”Såvel skadelidte som skadevolder kan indhente en udtalelse om spørgsmålet om fastsættelsen af méngraden og erhvervsevnetabsprocenten fra Arbejdsskadestyrelsen, jf. lov om sikring mod følger af arbejdsskade. Udtalelsen skal så vidt muligt afgives inden 1 år og senest 2 år efter fremsættelsen af anmodning om en ud-

³² Bet. 1983/2000, s. 2

³³ Røn, s. 62f

³⁴ *ibid.*, s. 63

³⁵ *ibid.*

³⁶ *ibid.*, s. 63f

talelse. Hvis den erhvervmæssige situation ikke er afklaret, kan Arbejdsskadestyrelsen, når der foreligger særlige omstændigheder, afgive en midlertidig udtalelse. I så fald skal det af udtalelse fremgå, at den er midlertidig.

Stk. 2. Arbejdsskadestyrelsens udtalelse skal begrundes efter forvaltningslovens § 24.

Stk. 3. Skadelidte og skadevolder har ret til aktindsigt i Arbejdsskadestyrelsens sag efter forvaltningslovens kapitel 4.”

3.3 Senere ændringer til 2001-loven

EAL § 10 gennemgik igen en ændring i 2011 (lov nr. 610 af 14. juni 2011). Ved denne ændring var formålet at præcisere, at ASK's kompetence ikke kun bestod i at fastsætte en midlertidig eller endelig erhvervsevnetabsprocent, men også at kunne tage stilling til *hvornår* erhvervsevnetabet for skadelidte er indtrådt.³⁷ Denne udvidelse var allerede til debat under gennemførelsen af 2001-loven, men på daværende tidspunkt fandt man det ikke omfattet af ASK's kompetence.³⁸ Med ændringen i 2011 tilsigtede lovgiver, at ASK's udtalelser kunne få betydning for skæringstidspunktet mellem erstatning for henholdsvis tabt arbejdsfortjeneste og erhvervsevnetab.³⁹

Det skal desuden præciseres, at en udtalelse om hvornår erhvervsevnetabet for skadelidte er indtrådt, ikke er det samme som et spørgsmål om stationærtidspunktet, som netop blev afskaffet som begreb ved 2001-loven. Forskellen er, at stationærtidspunktet bliver bedømt på et objektivt og medicinsk grundlag, hvorimod spørgsmålet om erhvervsevnetabets indtræden går på både et medicinsk, socialt og beskæftigelsesmæssigt skøn, f.eks. i tilfælde hvor skadelidte er under revalidering og et resultat heraf således skal afventes.⁴⁰ Ved ændringsloven var det dermed kun EAL § 10, stk. 1, 1. pkt. som blev ændret til følgende:

”Såvel skadelidte som skadevolder kan indhente en udtalelse om spørgsmålet om fastsættelsen af méngraden og erhvervsevnetabet fra Arbejdsskadestyrelsen.”

Senest er EAL § 10 ændret ved ændringslov (lov nr. 395 af 2. maj 2016) med ikrafttræden den 1. juli 2016. Ordlyden er den selvsamme som 2011-udgaven bortset fra, at der i bestemmelsen henvises til Arbejdsmarkedets Erhvervssikring (AES) i stedet for Arbejdsskadestyrelsen (ASK). Ændringen har således ikke haft en indholdsmæssig betydning for anvendelsen af bestemmelsen, idet der blot er tale om et navneskift efter, at AES overtog opgaverne fra ASK.

4. Udmålingen af varigt mén og erhvervsevnetab

Som omtalt ovenfor i kapitel 3 foreskriver EAL § 10, at AES kan udtale sig om méngraden og erhvervsevnetab. AES udtaler sig således ikke om andre godtgørelser og erstatninger som eksempelvis erstatning for tab af forsøger eller helbredelsesudgifter, jf. EAL § 10, stk. 1, 1. pkt., modsætningsvist.

³⁷ Karnovs note 3 til ændringslovens § 1, pkt. 3

³⁸ Møller og Wiisbye, s. 268f

³⁹ Karnovs note 3 til ændringslovens § 1, pkt. 3

⁴⁰ Møller og Wiisbye, s. 268f

Udmålingen af varigt mén og erhvervsevnetab fremgår af henholdsvis EAL § 4 og EAL §§ 5-9 og er selvsagt forskellig. For en bedre forståelse af AES' arbejde vil det i det følgende kort beskrives, hvordan erstatnings- og godtgørelsesposten bliver fastsat.

4.1 Varigt mén

Udmålingen af godtgørelse for varigt mén er reguleret i EAL § 4. Historisk set har bestemmelsen ikke gennemgået store eller bemærkelsesværdige ændringer fra 1984-loven og frem til i dag. Som omtalt i afsnit 3.2 blev stationærbegrebet afskaffet ved revisionen i 2001, hvorefter det afgørende tidspunkt for fastsættelsen af det varige mén i stedet er, *når det er muligt at fastsætte*, hvilket i realiteten formentlig er det samme som på stationærtidspunktet, selvom der ikke længere gøres brug af dette begreb.⁴¹

Godtgørelsen ydes for den lidelse, som skadelidte er blevet påført som en følge af skaden, hvorfor godtgørelsen bliver tildelt for ikke-økonomisk varig skade. Det følger af EAL § 4, at fastsættelsen af det varige mén bedømmes ud fra ”*skadens medicinske art og omfang og de forvoldte ulemper i skadelidtes personlige livsførelse*”. Når AES fastsætter det varige mén i en vejledende udtalelse, tager de udgangspunkt i *méntabellen*, som findes offentlig tilgængelig på deres hjemmeside.⁴² Méntabellen kan således også anvendes som et hjælpværktøj af både private, forsikringsselskaber, advokat mv.

Méntabellen er senest revideret pr. 1. januar 2012. Den er kategorisk inddelt i 10 hovedafsnit alt efter legemsdel og sygdom⁴³ (hoved, brystkasse, kræftsygdomme mv.) og angiver méngraden for de forskelligartede skader.⁴⁴ Méngraden er angivet i procenter med et fast beløb pr. méngrad, hvilket udgør 8.600 kr. (2017-takst), jf. EAL § 4, stk. 1, 2. pkt.⁴⁵ Der tilkendes ikke godtgørelser for méngrader under 5 %, mens maksimumgrænsen udgør 120 %, jf. EAL § 4, stk. 1, 4. og 5. pkt. Udbetaling af maksimumsgodtgørelsen er forbeholdt helt særlige tilfælde, som anses for at være så usædvanlige og grelle, at en godtgørelse på 100 % ikke anses for at være rimelig kompensation for de(n) pådragne skade(r).⁴⁶

Hovedreglen er, at det varige mén bliver fastsat ved brug af méntabellen, men der er også mulighed for en *skønsmæssig fastsættelse* af méngraden. Dette kan være i tilfælde, hvor skaden ikke kan findes direkte i méntabellen, og méngraden i stedet bliver fastsat ved at sammenligne med en tilsvarende sag – for her at vurdere om den aktuelle skade er mere eller mindre alvorlig og herudfra fastsætte méngraden. Hvis skaden medfører en særlig belastning for skadelidte end ellers, kan méngraden forhøjes – eksempelvis hvis en døvstum mister sin hånd.⁴⁷

⁴¹ *ibid.*, s. 107; von Eyben og Isager, s. 367

⁴² *ibid.*

⁴³ Méntabellen er oprindeligt til brug for arbejdsskader (von Eyben og Isager, s. 367), hvorfor der også fremgår sygdomme, som kan være erhvervsbetingede

⁴⁴ ”Méntabellen”

⁴⁵ ”Erstatningstakster”

⁴⁶ At det som skadelidt er svært at få tildelt maksimumgodtgørelsen kom bl.a. til udtryk i U 2003.1119 Ø: En psykisk handicappet blev overfaldet på sit bosted og blev som følge heraf kørestolsbundet. Skadelidte kunne herefter ikke deltage aktivt i sport, som ellers hidtil havde været skadelidtes eneste måde at udfolde sig på. På trods heraf fandtes der ikke tilstrækkeligt grundlag for at fastsætte méngraden til højere end 100 %. Der henvises til Møller og Wiisbye, s. 119; von Eyben og Isager, s. 368f

⁴⁷ Møller og Wiisbye, s. 111f

Endvidere kan méntabellen ikke anvendes direkte, hvis der i forvejen var skade på den legemsdel, der bliver beskadiget ved den aktuelle skade. Her er det antaget, at méngraden ”blot” sker til forværring, hvorfor den skal nedsættes – kun ”merménet” bliver godtgjort.⁴⁸ Disse forudbestående lidelser har vakt stor problematik i retspraksis, da sagerne ofte er vanskelige at vurdere. Ofte bliver både AES og Retslægerådet inddraget og afgiver udtalelser – se nærmere herom i kapitel 6 og 7.

Endeligt kan skadelidte være ramt af kombinerede skader (multiple skader). I sådanne tilfælde vil en sammenlægning af skaderne føre til en samlet sum af méngraden, men der er også mulighed for at foretage en helhedsvurdering af skaderne og derudfra fastsætte méngraden.⁴⁹

Ved siden af godtgørelsen kan skadelidte desuden oppebære, hvad skadelidte ellers måtte være berettiget til f.eks. i form af privatforsikringer, sociale ydelser mv. Der skal kun ske fradrag, såfremt skadelidte er berettiget til udbetaling for varigt mén efter ASL, jf. ASL § 77, 2. pkt., hvilket kan være relevant i differencekravsagerne. Derudover kan der ske nedsættelse af godtgørelsen pga. alder, jf. EAL § 4, stk. 2.⁵⁰

Ved vurderingen af skadelidtes varige mén inddrager AES lægelige oplysninger såsom speciallægeerklæringer og patientjournal fra egen læge og de hospitaler, hvor skadelidte har været tilset. Derudover har AES deres egne lægekonsulenter, som bistår med de lægelige vurderinger.⁵¹

4.2 Erhvervsevnetab

Udmålingen af erstatning for erhvervsevnetab er reguleret i EAL §§ 5-9. Den historiske udvikling af bestemmelsen er til dels gennemgået ovenfor i afsnit 3.2, hvor det er beskrevet, at tidspunktet for udbetaling af erstatning for erhvervsevnetab blev ændret ved revisionen i 2001. I dag får skadelidte tildelt erstatning for erhvervsevnetab på det tidspunkt, hvor det er muligt at skønne over skadelidtes erhvervsevnetab, som minimum udgør 15 %. Det kan enten være en midlertidig eller en endelige fastsættelse af erhvervsevnetabet. Først på dette tidspunkt ophører retten til erstatning for tabt arbejdsfortjeneste.⁵²

Kriterierne for at få tilkendt erstatning for erhvervsevnetab fremgår af EAL § 5, stk. 1, mens de relevante hensyn for bedømmelsen fremgår af EAL § 5, stk. 2. Erstatningen ydes for det varige økonomiske tab, der følger af skadelidtes forringede indtjeningsmuligheder efter skadens indtræden.⁵³ På denne baggrund fastsættes en procent for erhvervsevnetabet, hvilken udtrykker den procentvise nedgang i indtjeningen. I den forbindelse bliver det undersøgt, hvilken indtjening skadelidte havde forinden skaden, og i den forbindelse skelnes det mellem hvorvidt skadelidte på skadestidspunktet var i arbejde eller ej.⁵⁴

⁴⁸ Bertholdt og Neugebauer, s. 339

⁴⁹ Møller og Wiisbye, s. 120

⁵⁰ von Eyben og Isager, s. 369

⁵¹ ”Udtalelsens indhold”

⁵² Møller og Wiisbye, s. 55, 164

⁵³ von Eyben og Isager, s. 369f

⁵⁴ Møller og Wiisbye, s. 177

Såfremt skadelidte var i arbejde, skal årslønnen fastsættes. Hertil foreskriver EAL § 7, stk. 1, at årslønnen udgør den samlede erhvervsindtægt i året forud for skaden. Det er underordnet, om indtjeningen stammer fra flere ansættelser, deltid, fuldtid etc.⁵⁵ EAL § 7, stk. 2 er en undtagelse til stk. 1, og bestemmer, at årslønnen kan fastsættes skønsmæssigt. Dette kan være relevant, hvis skadelidte er selvstændig erhvervsdrivende og har haft svingende indtægter fra år til år.⁵⁶

Såfremt skadelidte ikke var i arbejde, er udgangspunktet, at der ikke er krav på erstatning for erhvervsevnetab, men der skal dog foretages en konkret, individuel vurdering i forhold til, om der var en reel indtjening eller snarlig udsigt hertil.⁵⁷

Vurderingen er dernæst, hvilke indtjeningsmuligheder skadelidte har efter skaden. Hertil følger det som ovenfor nævnt af EAL § 5, stk. 2, at skadelidtes helbredsmæssige evner, uddannelse, alder og muligheden for erhvervsmæssig omskoling og genoptræning eller lignende, skal inddrages for at fastlægge, hvad skadelidte herefter med rimelighed kan forvente at tjene.

Hvis erhvervsevnetabet på baggrund af ovennævnte bliver fastsat til under 15 %, får skadelidte ingen erstatning, jf. EAL § 5, stk. 3. Denne bagatelgrænse er indsat for at undgå småsager og er således tænkt som en procesbesparende regel.⁵⁸ Maksimum for erstatningen udgør 9.029.000 kr. (2017-takst), jf. EAL § 6, stk. 2.⁵⁹ Før revisionen i 2001 var maksimum baseret på årslønnen, hvorimod det i dag baserer sig på et maksimum for erstatningen. Denne nye beregning for maksimum betyder, at såfremt skadelidte har et erhvervsevnetab på 100 %, vil den samlede erstatning være den samme som før ændringen. Hvis erhvervsevnetabet derimod er under 100 %, vil der være mulighed for en højere erstatning end tidligere, eftersom der ikke længere er et maksimum for årslønnen.⁶⁰

Som ved godtgørelse for varigt mén kan der ske nedsættelse af erstatningen for erhvervsevnetab pga. alder, jf. EAL § 9.

Ved fastsættelsen af skadelidtes erhvervsevnetab foretager AES en sammenligning af skadelidtes erhvervsmæssige situation før og efter skaden f.eks. ved at inddrage lønsedler, skatteopgørelser og oplysninger fra skadelidtes tidligere og evt. nuværende arbejdsgiver.⁶¹

Det skal i øvrigt bemærkes, at udmålingen af erstatningen til børn under 15 år bliver fastsat på grundlag af méngraden efter EAL § 4, jf. EAL § 8.

4.3 Delkonklusion

Godtgørelse for varigt mén bliver udbetalt på grundlag af méntabellen, der fastlægger de procentuelle satser for hver type skade. Der er således tale om en medicinsk vurdering, der

⁵⁵ *ibid.*, s. 250

⁵⁶ von Eyben og Isager, s. 370-373

⁵⁷ Møller og Wiisbye, s. 193

⁵⁸ Møller og Wiisbye, s. 157

⁵⁹ ”Erstatningstakster”

⁶⁰ Møller og Wiisbye, s. 231f

⁶¹ ”Udtalelsens indhold”

er uafhængig af skadelidtes økonomi og forhold i øvrigt. Derimod er erstatning for erhvervsevnetab baseret på skadelidtes økonomi, hvorfor erstatningen kan være helt forskellig fra person til person, selvom skaderne måtte være de samme eller tilsvarende.

Denne forskel kommer ligeledes til udtryk i domstolenes vurderinger af de vejledende udtalelser om henholdsvis skadelidtes varige mén og erhvervsevnetab, hvilket vil blive nærmere belyst i kapitel 6.

5. Adgangen til at indhente og fremlægge en vejledende udtalelse fra Arbejdsmarkedets Erhvervssikring

De foregående kapitler af afhandlingen har belyst AES som institution og i hvor høj grad FVL og de almindelige forvaltningsretlige retsgrundsætninger finder anvendelse. Derudover er den historiske udvikling af EAL, særligt § 10, beskrevet, herunder hvordan godtgørelse for varigt mén og erstatning for erhvervsevnetab bliver udmålt. Herefter synes det relevant at undersøge parternes *mulighed for at indhente en vejledende udtalelse* fra AES i en privat erstatningssag, hvilket derfor vil blive behandlet i det følgende.

5.1 Indhentelsen og fremlæggelsen af den vejledende udtalelse

Udgangspunktet er, at parterne selv kan beslutte, hvad der skal udbetales til skadelidte for varige mén og erhvervsevnetab. Dog vil der ofte være tvist herom, da skadevolders ansvarsforsikringsselskab selvsagt har interesse i den mindst mulige udbetaling, mens skadelidte har interesse i at opnå den størst mulige kompensation for de(n) pådragne skader(r). Derfor kan parterne i disse tilfælde indhente en vejledende udtalelse fra AES. Derudover er visse sager så vanskelige, at forsikringsselskabet ønsker en "second opinion" i form af vejledende udtalelser for bedre at kunne fastsætte skadelidtes varige mén og erhvervsevnetab.⁶²

5.1.1 Ensiddigt indhentede vejledende udtalelser

Som nævnt ovenfor i kapitel 3.1 var kravet før EAL's tilblivelse, at der forelå enighed mellem parterne om at indhente den vejledende udtalelse.⁶³ Denne praksis blev ændret ved 1984-loven, og det fremgår nu af EAL § 10, stk. 1, 1. pkt., at både skadevolder og skadelidte kan indhente en vejledende udtalelse fra AES, hvorfor der ikke skal være enighed om indhentelse. I praksis vil det ofte være henholdsvis skadevolders ansvarsforsikringsselskab og skadelidtes advokat, der som repræsentanter for parterne i sagen, indhenter den vejledende udtalelse fra AES.⁶⁴ Det skal endvidere bemærkes, at andre offentlige myndigheder, herunder Erstatningsnævnet og Patienterstatningen⁶⁵, tillige har muligheden for at indhente en vejledende udtalelse, omend de selv har kompetencerne til at foretage en vurdering af det varige mén og erhvervsevnetabet.⁶⁶

⁶² "Mere om private erstatningssager"

⁶³ Møller og Wiisbye, s. 265

⁶⁴ "Mere om private erstatningssager"

⁶⁵ Myndighederne behandler voldsoffersager og patientskadesager

⁶⁶ Søndergaard, s. 250

Den vejledende udtalelse kan indhentes ensidigt, hvorfor der ikke skal foreligge en tilladelse fra retten til at fremlægge denne under en retssag. Dette gør sig gældende for vejledende udtalelser, der er indhentet *før* såvel som *efter* sagsanlæg.⁶⁷ Denne retsstilling blev fastslået i U 2004.1847 H, hvor skadelidte under forberedelse af en ankesag anmodede om tilladelse til at indhente en ny vejledende udtalelse om erhvervsevnetabsprocenten fra ASK. Det sagsøgte forsikringsselskab protesterede herimod og anførte, at en sådan vejledende udtalelse, der var indhentet ensidigt og uden tilladelse, ikke kunne anvendes som bevis i den verserende retssag.

Landsretten påpegede, at EAL § 10 ikke nærmere omtaler, om muligheden for at indhente en vejledende udtalelse afskæres, når retssagen er anlagt eller skal fremlægges som bevis i en verserende retssag. På denne baggrund fastslog landsretten i sin kendelse, at den vejledende udtalelse *ikke* kunne nægtes indhentet og fremlagt som bevis. Højesteret tiltrådte landsrettens kendelse og fastslog tillige, at en vejledende udtalelse kan fremlægges som bevis, uanset om denne er indhentet ensidigt eller ved enighed.

5.1.2 *Indhentelse af ny vejledende udtalelse*

Der er desuden mulighed for parterne til at indhente en ny vejledende udtalelse, hvis forhold i sagen har ændret sig siden den første vejledende udtalelse.⁶⁸ Se hertil U 2007.943 H⁶⁹ hvor skadelidtes erhvervsmæssige situation havde forbedret sig undervejs i sagsforløbet ved Erstatningsnævnet, og sagsøgte (Erstatningsnævnet) derfor anmodede om en ny vejledende udtalelse om erhvervsevnetabsprocenten fra ASK. Skadelidte ville ikke imødekomme anmodningen, hvorefter følgende blev anført af sagsøgte:

”Der er ikke i de anførte bestemmelser [herunder § 10] nogen begrænsning af, hvor mange gange henholdsvis skadelidte, skadevolder og sagsøgte kan anmode Arbejdsskadestyrelsen om en udtalelse. Det er ej heller i udtalelse fra Arbejdsskadestyrelsen anført, at det kun er skadelidte, der kan indhente en ny udtalelse i tilfælde af nye oplysninger. Det gøres således gældende, at sagsøgte har været berettiget til på ethvert tidspunkt at indhente en sådan vejledende udtalelse fra Arbejdsskadestyrelsen.”

Landsretten tiltrådte det ovenfor anførte, hvorefter skadelidte ikke kunne modsætte sig, at sagsøgte indhentede en ny vejledende udtalelse fra ASK.⁷⁰ I de afsnit 6.2 og 6.3 behandlede afgørelser vil det tillige fremgå, at det er ganske sædvanligt, at ASK afgiver flere end én vejledende udtalelse såvel inden som under retssagen. Særligt i forhold til vurdering af skadelidtes erhvervsevnetab afgives flere vejledende udtalelser, idet disse vurderinger ofte er komplicerede, og da afklaring af skadelidtes endelige erhvervsevnetab kan strække sig over flere år henset til et eventuelt revalideringsforløb af skadelidte.

5.1.3 *Kan den vejledende udtalelse gøres bindende inter partes?*

Muligheden for at indhente en vejledende udtalelse efter EAL § 10 kan ikke afskæres ved aftale, forinden skaden er indtruffet, jf. EAL § 27, stk. 1. Det står herefter parterne frit for, hvorvidt de vil indhente en vejledende udtalelse eller ej. Udtalelserne er vejledende, og de

⁶⁷ Bang-Pedersen og Højlund Christensen, s. 527f

⁶⁸ Karnovs note 44 til EAL § 10, stk. 1, 1. pkt.

⁶⁹ Afgørelsen omhandler en voldsoffersag, men præmissen heri er også illustrativ for private erstatningssager

⁷⁰ Ved sagens behandling for Højesteret omhandlede det ikke parternes mulighed for at indhente en ny vejledende udtalelse, men derimod spørgsmålet om pålagte sagsomkostninger

har derfor ingen bindende virkning for hverken parterne eller domstolene. I teorien er det dog antaget, at parterne kan aftale, at de vejledende udtalelser skal være bindende for parterne, uanset hvad AES måtte fastsætte det varige mén og erhvervsevnetabet til.⁷¹ Ofte vil disse aftaler være et vilkår i privatforsikringer, hvor forsikringsgesellschaften anvender den vejledende udtalelse som voldgift, men idet afhandlingens fokus ikke angår forholdet mellem skadelidte og dennes privatforsikringer, behandles dette forhold ikke yderligere.⁷²

Som ovenfor nævnt i afsnit 2.2.5 er den vejledende udtalelse pga. den uforbindende karakter ikke en afgørelse i forvaltningsrettens forstand, og den kan derfor ikke ankes til Ankestyrelsen. Såfremt parterne efter den fremlagte vejledende udtalelse fortsat er uenige om erstatningen og godtgørelsens størrelse, vil næste skridt være at få prøvet sagen ved domstolene. Der er ingen tvivl om, at domstolene inddrager de vejledende udtalelser i deres bedømmelser, men spørgsmålet er nærmere *hvordan* de inddrages. I det følgende kapitel vil det derfor blive undersøgt, *hvornår domstolene følger de vejledende udtalelser og hvornår de underkender dem.*

6. Domstolenes brug af Arbejdsmarkedets Erhvervssikrings vejledende udtalelser – vurdering af den bevismæssige vægt

6.1 Indledende bemærkninger

Det er ganske sædvanligt, at der i forbindelse med private erstatningssager bliver indhentet vejledende udtalelser fra AES.⁷³ AES' ekspertise vedrører netop fastsættelsen af méngraden og erhvervsevnetabet, hvilket også blev udtrykt i U 2006.367 V⁷⁴:

”Landsretten anførte herved bl.a., [...at] Arbejdsskadestyrelsens særlige ekspertise navnlig vedrører fastsættelsen af størrelsen af méngrad og erhvervsevnetab.”

Derfor følger domstolene også som oftest de vejledende udtalelser i deres afgørelser, hvilket der er talrige eksempler på i retspraksis. Alligevel har der særligt i de senere år været en række Højesteretsafgørelser, hvor de vejledende udtalelser er blevet underkendt af domstolene.⁷⁵

I det følgende behandles en række udvalgte afgørelser, hvor domstolene henholdsvis følger og underkender AES' vejledende udtalelser. For udvælgelsen af disse domme er der lagt vægt på, at der er tale om private erstatningssager, idet de vejledende udtalelser efter EAL § 10 angår private erstatningssager. Afgørelser om arbejdsskadesager er således ikke inddraget, dog med undtagelse af differencekravsager, idet disse ligeledes afgøres efter EAL og dermed også ved brug af vejledende udtalelser efter EAL § 10.

De udvalgte afgørelser omhandler både godtgørelser og erstatninger for ”rene” skader og for skader, hvor skadelidte har andre forudbestående og/eller konkurrerende lidelser. Der

⁷¹ Møller og Wiisbye, s. 267f

⁷² ”Hvad kan du bruge en udtalelse til?”

⁷³ von Eyben og Isager, s. 374

⁷⁴ Dommen vedrører en patientskadesag, men præmissen er dog også relevant for private erstatningssager, idet det for begge typer sager er AES, der afgiver de vejledende udtalelser i medfør af EAL § 10

⁷⁵ von Eyben og Isager, s. 374f

vil i sagens natur indgå flest af sidstnævnte type afgørelser, idet disse sager ofte er komplicerede og følgelig giver anledning til tvister mellem parterne. Desuden behandles i udgangspunktet relativt nye afgørelser, der fortrinsvis er afsagt af Højesteret, med henblik på at afgørelserne har højest mulig præjudikatsværdi. En enkelt nyere landsretsdom og en FED-dom fra 1999 bliver dog også belyst, idet disse illustrerer to særlige tilfælde, hvor AES' vejledende udtalelser om erhvervsevnetab blev underkendt.

Derudover skal det bemærkes, at langt de fleste afgørelser indenfor personskadeerstatning omhandler *både* fastsættelse af varigt mén og erhvervsevnetab, hvilket også er tilfældet med de udvalgte afgørelser. Der vil i det følgende således ikke være en fuldstændig opdeling af afgørelser angående henholdsvis varigt mén og erhvervsevnetab. Dette dog med undtagelse af U 2005.3273 H, U 2014.2802 H og U 2012.3426 V, som kun omhandlede erhvervsevnetab.

Det skal endvidere bemærkes, at domstolene i den under 6.3 behandlede retspraksis underkender de vejledende udtalelser om erhvervsevnetab, men ikke de vejledende udtalelser om varigt mén. Dette følger af, at domstolene ofte vil følge den vejledende udtalelse om varigt mén, men underkende den vejledende udtalelse om erhvervsevnetab. Nærmere om *hvorfor* det forholder sig således, vil blive behandlet løbende i behandlingen af retspraksis samt i delkonklusionen i afsnit 6.4.

En del af afgørelserne berører også spørgsmålet om fastsættelse af skadelidtes årsløn, og hvorvidt denne skal fastsættes efter EAL § 7, stk. 1, eller stk. 2. Denne problemstilling er dog ikke medtaget i gennemgangen af afgørelserne, ligesom andre mindre relevante for specialet problemstillinger ikke er medtaget, da der er fokus på sagsforløbet og de vejledende udtalelsers betydning for retssagens udfald. Endvidere vil Retslægerådets udtalelser blive inddraget i det omfang det findes relevant, og der henvises i det hele til kapitel 7 for nærmere om Retslægerådet som institution og deres udtalelser.

Formålet med gennemgangen og vurderingen af de udvalgte afgørelser er at finde frem til, hvilken *bevismæssig vægt* de vejledende udtalelser har hos domstolene.

6.2 Retspraksis hvor domstolene følger AES' vejledende udtalelser om varigt mén og erhvervsevnetab

6.2.1 U 2013.360 H

Denne retssag var anlagt med henblik på at få fastsat skadelidtes varige mén og erhvervsevnetab.

Skadelidte blev kvæstet ved en trafikulykke i 1999. Skadelidte havde påkørt en bil, idet føreren af bilen (skadevolder) ikke havde overholdt sin ubetingede vigepligt. Skadevolders ansvarsforsikringsselskab anerkendte sin erstatningspligt over for skadelidte, men grundet uenighed om størrelsen af godtgørelse og erstatning for henholdsvis varigt mén og erhvervsevnetab blev der anlagt sag i 2004.

ASK afgav vejledende udtalelser ad flere omgange i henholdsvis år 2002, 2010 og to gange i 2011. I 2002 fastsatte ASK erhvervsevnetabet til 65 % med henvisning til, at skadelidte havde været bevidstløs i 10 minutter efter trafikulykken, havde fået hjernerystelse og et brud på nakken. I denne udtalelse blev méngraden ikke vurderet, men ved udtalelsen i 2010

blev denne fastsat til 10 %, mens ASK fastholdt den tidligere vurdering af erhvervsevnetabsprocenten. Hertil bemærkede ASK, at der forelå konkurrerende lidelser i form af lændesmerter, tegn på demens og følger efter hjernerystelse, som efter deres vurdering ikke kunne henføres til trafikulykken.

Af den første udtalelse i 2011 vurderede ASK, at méngraden skulle fastsættes til 55 % og erhvervsevnetabet til 100 %. Havde trafikulykken derimod ”kun” ført til smerter i hænder, nakke og nedsat bevægelighed i nakken og *ikke* hukommelses- og koncentrationsbesvær, træthed og irritation, ville vurderingen være 8 % i méngrad og 50 % i erhvervsevnetab. I den anden udtalelse i 2011 vurderede ASK méngraden til 20 % og erhvervsevnetabet til 75 %. I ASK’s vurdering indgik en rapport, der var udarbejdet af DanCrash ApS på baggrund af en rekonstruktion af ulykken. Heraf fremgik det, at hovedet ved en sådan ulykke kunne udsættes for en voldsom belastning.

Landsretten fulgte ASK’s vurdering fra 2010 både for så vidt angik det varige mén og erhvervsevnetabet, idet landsretten ikke fandt

”sikkert grundlag for at tilsidesætte Arbejdsskadestyrelsens vurderinger i udtalelsen af 21. september 2010..”.

Det var dermed ikke den nyeste vurdering fra 2011, der blev lagt til grund, eftersom landsretten lagde vægt på, at det ikke fandtes godtgjort, at skadelidte havde pådraget sig et kranietraume eller var bevidstløs, herunder at rekonstruktionen fra DanCrash ikke var tilstrækkelig dokumentation. Desuden havde Retslægerådet under sagen udtalt, at skadelidte ikke havde pådraget sig et kranietraume, hvilket landsretten ligeledes lagde vægt på i bedømmelsen. Landsretten underkendte således den nyeste vurdering fra ASK, men fulgte dog de tidligere fremlagte vurderinger fra ASK og udtalelsen fra Retslægerådet.

Præmissen fra landsretten, som stadfæstet af Højesteret, er interessant, fordi den netop understreger, at der skal *meget* til, før de vejledende udtalelser fra ASK bliver tilsidesat. Landsretten fulgte en af de vejledende udtalelser fra ASK, men dog ikke de nyeste fra 2011, idet disse ikke fremstod tilstrækkeligt sikre. Den første udtalelse fra 2011 angav, at udfaldet af méngraden og erhvervsevnetabsprocenten ville være afhængig af, om skadelidte led af hukommelses- og koncentrationsbesvær, træthed og irritation eller ej. ASK fremkom således med ret ”åbne” vejledende udtalelser uden endelig konklusion. Der bestod således tydeligvis en usikkerhed i, om skadelidte kunne siges at have de af ham beskrevne lidelser. Den anden udtalelse fra 2011 var tilsyneladende en ”mellemtung” af en vurdering, idet de fastsatte procenter for varigt mén og erhvervsevnetab lå imellem de procenter, der blev vurderet i den første udtalelse fra 2011. Til støtte for den seneste udtalelse indgik desuden rekonstruktionsrapporten, hvilket naturligvis også kan begrunde, at udtalelsen fremstår mere klar i fastsættelsen af méngraden og erhvervsevnetabsprocenten.

Udtalelsen fra 2010, som landsretten lagde til grund, var mere klar, og i denne blev der desuden foretaget fradrag med henvisning til, at skadelidte havde konkurrerende lidelser, hvilke ikke kunne tilskrives trafikulykken. Foruden at udtalelsen fremstod mere sikker i vurderingen, havde Retslægerådet tillige udtalt, at skadelidte ikke havde pådraget sig et kranietraume. ASK’s seneste udtalelse fra 2011 var netop baseret på rekonstruktionsrapporten, hvilken beskrev, hvordan hovedet kunne blive voldsomt beskadiget i en sådan trafikulykke, som skadelidte havde været involveret i. Der bestod således en uoverensstemmelse mellem Retslægerådets udtalelse og ASK’s udtalelse fra 2011 i forhold til skader på

kraniet. Som den øverste lægefaglige myndighed i Danmark har Retslægerådets udtalelse efter min opfattelse uden tvivl haft betydning for, at landsretten ikke uden videre ville følge ASK's seneste udtalelse fra 2011. I denne sammenhæng fandtes Retslægerådets udtalelse at have størst bevismæssig vægt.⁷⁶

På trods af at landsretten og Højesteret ikke fulgte den nyeste udtalelse, ændrer det ikke på, at *domstolene fulgte ASK's vejledende udtalelser fra 2010, som derved var bestemmende for sagens udfald*. Dette er således i overensstemmelse med udgangspunktet om, at domstolene følger de vejledende udtalelser – spørgsmålet var her blot *hvilken* af de vejledende udtalelser, der skulle lægges til grund.

6.2.2 U 2005.3273 H

Retssagen blev anlagt med henblik på at få fastsat skadelidtes erhvervsevnetab, mens skadelidtes varige mén ikke var genstand for retssagen.

Skadelidte var udsat for en trafikulykke i 1996, hvor bilen blev påkørt bagfra. I den forbindelse pådrog skadelidte sig et piskesmæld, som gav udslag i hovedpine, smerter i nakke og skuldreblade, hukommelses- og koncentrationsbesvær, angst og depressive symptomer. Skadelidte var blevet uddannet dyrlæge i 1994 og havde forinden skaden arbejdet som vikar på to slagterier.

I 1998 havde ASK ved vejledende udtalelser fastsat det varige mén til 10 % og erhvervsevnetabet til 15 %, som dog ved en ny vurdering i 1999 forhøjede erhvervsevnetabet til 50 %. Ansvarsforsikringsselskabet for skadevolder udbetalte godtgørelse og erstatning i overensstemmelse med disse vurderinger. Ved sagens anlæg i 2000 gik tvisten på at få fastsat erhvervsevnetabet, idet skadelidtes principalpåstand gik på en supplerende erstatning for erhvervsevnetab svarende til samlet 75 %.

Sagen blev forelagt for Retslægerådet, som blev adspurgt om erhvervsevnetabet, herunder skadernes årsagssammenhæng til trafikulykken. Retslægerådet var af den opfattelse, at hovedpinen og nakkegenerne ikke direkte kunne henføres til trafikulykken, idet det fremgik af patientjournalen fra egen læge, at skadelidte tidligere havde klaget over sådanne smerter. End fandt Retslægerådet ikke, at hukommelses- og koncentrationsbesværet direkte stammede fra trafikulykken, fordi dette var opstået sent i forløbet efter trafikulykken.

Efterfølgende vurderede ASK i 2002 sagen på ny og forhøjede erhvervsevnetabet til 75 %, men fastholdt dog méngraden til 10 %. Den forholdsvis store forhøjelse af erhvervsevnetabet skete under hensyn til, at skadelidte efter skaden ikke var i stand til at varetage sit arbejde som dyrlæge og var blevet tilkendt førtidspension. Dette blev desuden sammenholdt med lægelige akter, der fastslog, at skadelidte kun var i stand til at arbejde få timer dagligt. Skadelidte havde før og efter skaden døjet med lændesmerter og depression, hvilket dog var forudbestående og konkurrerende lidelser, som ASK ikke tillagde yderligere vægt i deres vurdering.

Under retssagen afgav en fuldmægtig fra ASK forklaring om de vejledende udtalelser i sagen. Ved ASK's vurdering i 1998 var vægten lagt på lægelige og kommunale oplysninger, hvilke beskrev, at skadelidte efter sin barsel kunne arbejde på deltid. Ved vurderingen

⁷⁶ Nærmere herom vil fremgå af afsnit 7.3.1 og 7.3.2

i 1999 var det ca. 3 år efter skaden, og skadelidte var fortsat ikke i arbejde og modtog ikke længere sygedagpenge. Ved den seneste vurdering af erhvervsevnetabet i 2002, som blev forhøjet til 75 %, blev der henvist til det ovennævnte angående vurderingen.

Endvidere fastslog fuldmægtigen under forklaringen, at forskellene i ASK's og Retslægerådets udtalelser måtte begrundes i, at:

”Retslægerådets vurdering er en medicinsk vurdering, mens styrelsens vurdering er foretaget ud fra erstatningsansvarsloven. Efter disse regler skal man løfte bevisbyrden for, at det er overvejende sandsynligt, at generne ikke stammer fra ulykken”.

Dette forklarer og understreger således, hvorfor skadelidtes forudbestående og konkurrerende lidelser ikke blev tillagt samme vægt i udtalelsernes vurdering af erhvervsevnetabet.

For landsrettens bedømmelse blev der set bort fra eventuelle forudbestående lidelser, men der blev dog lagt vægt på de konkurrerende lidelser i form af depression, styrt på hest og to barnefødsler, der havde medført lændesmerter. Særligt fandt landsretten det problematisk, at skadelidte ikke havde gennemført en arbejdsprøvning for at klarlægge hvor meget og hvilket arbejde, hun var i stand til at udføre efter skaden. Herefter fastsatte landsretten erhvervsevnetabet til 50 %, som ASK havde gjort i den vejledende udtalelse fra 1999.

Under sagens behandling for Højesteret kom skadelidte i arbejdsprøvning. Her udviste skadelidte medvillighed til at få et arbejdsliv til at fungere, men resultatet var dog, at hun kun var i stand til at arbejde få timer dagligt. Højesteret afviste ikke, at de konkurrerende lidelser havde haft en negativ udvikling for erhvervsevnetabet, men fastslog dog:

”at der ikke er det fornødne sikre grundlag for at tilsidesætte Arbejdsskadestyrelsens vurdering, hvorefter erhvervsevnetabet er fastsat til 75 %”

Højesteret ville således ikke underkende ASK's seneste vurdering på trods af Retslægerådets udtalelse.

Som citeret ovenfor og i den forudgående afgørelse henviser domstolene til, at der skal foreligge et *”sikkert grundlag”* for at kunne tilsidesætte en vejledende udtalelse. Hermed kan det konstateres, at de vejledende udtalelser har en *stor bevismæssig betydning* under retssagerne, og at domstolene ikke uden videre underkender disse, selvom der måtte være forhold i sagen, der peger i anden retning. Højesteret anerkendte, at de konkurrerende lidelser muligvis havde haft en betydning for skadelidtes erhvervsevnetab, men ville dog ikke tillægge dette vægt i deres bedømmelse – ligesom ASK.

Det er desuden særligt for denne afgørelse, at Retslægerådet udtrykker, at der består en væsentlig usikkerhed omkring årsagssammenhængen mellem trafikulykken og skadelidtes gener. Alligevel følger Højesteret ASK's vejledende udtalelse, hvilken ikke på samme vis betvivler årsagssammenhængen. Dette står i modsætning til udgangspunktet om, at Retslægerådets vejledende udtalelser har forrang i forhold til ASK's vejledende udtalelser, når det angår årsagssammenhænge.⁷⁷ Se hertil kapitel 7, særligt afsnit 7.3.2 for nærmere behandling af afgørelsen vedrørende samspillet mellem de vejledende udtalelser fra henholdsvis Retslægerådet og AES.

⁷⁷ Nærmere herom vil fremgå af afsnit 7.3.1 og 7.3.2

6.2.3 U 2014.2802 H

Denne afgørelse vedrørte en differencekravsag, som dermed havde sit udspring i en arbejdsskadesag. Retssagen blev anlagt med henblik på at fastslå, hvorvidt skadevolder havde et ansvar efter EAL og derefter en vurdering af differencekrav.

I forbindelse med sit arbejde som lastbilchauffør var skadelidte i 2005 kørt ind på et værksted for at få pumpet luft i lastbildækket. En ansat på værkstedet pumpede luft i, men undervejs eksploderede dækket, og skadelidte blev ramt i hovedet af dele fra dækket. Som følge heraf led skadelidte af hovedpine, smerter i venstre øre, øresusen, hørenedsættelse og en sprængt trommehinde.

ASK, som træffer *afgørelse* i arbejdsskadesager, anerkendte skaden som en arbejdsskade og tilkendte skadelidte erstatning for et erhvervsevnetab på 20 % efter ASL. I 2007 anlagde skadelidte dog retssag mod skadevolder (værkstedet) for at have handlet i strid med brancheskik og dermed for at have handlet ansvarspådragende overfor skadelidte. Det var således først og fremmest en vurdering af, om værkstedet var ansvarlige efter EAL, for dernæst at vurdere om skadelidte kunne tilkendes godtgørelse og erstatning udmålt efter EAL. Afhandlingens fokus er private erstatningssager, hvorfor det interessante i denne afgørelse er *differencekravene*, som reguleres af EAL.

Med henvisning til en branchevejledning fandt landsretten, at værkstedet havde handlet i strid brancheskik, hvorfor de blev fundet ansvarlige for skadelidtes pådragne skader. EAL blev derfor bragt i spil, og landsretten fastslog hertil, at skadelidte havde krav på erstatning for tabt arbejdsfortjeneste og godtgørelse for svie og smerte, hvilke netop er to poster, som kun dækkes af EAL.⁷⁸ Landsretten fastslog desuden, at udmålingen af erstatning for erhvervsevnetab er identisk for EAL og ASL. Derfor skulle ASK's vurdering af erhvervsevnetabet på 20 % i arbejdsskadesagen ikke tilsidesættes.

Højesteret stadfæstede landsrettens bedømmelse af ansvarsspørgsmålet. Derimod fandt Højesteret ikke, at ASK's afgørelse i arbejdsskadesagen om erhvervsevnetabet kunne overføres til differencekravsagen. Dette er begrundet i, at ASL § 12, stk. 2, foreskriver, at et erhvervsevnetab anses som en følge af arbejdsskaden, medmindre der foreligger forhold, som med overvejende sandsynlighed taler imod. Bestemmelsen fastslår således en omvendt bevisbyrde. En lignende regel er *ikke* til stede i EAL, og bevisbyrden for differencekravene påhviler derfor skadelidte. Højesteret udtalte, at denne ikke var løftet og henviste til ASK's vejledende udtalelse i differencekravsagen, som fastsatte skadelidtes erhvervsevnetab til at udgøre mindre end 15 % efter EAL. På denne baggrund havde skadelidte ikke krav på erstatning, se hertil afsnit 4.2.

Ved en generel helbredsundersøgelse af skadelidte i 2006 fremgik det, at skadelidte de seneste par år, og dermed også forinden skaden, havde døjet med smerter i knæ, albuer, skuldre og lænd. Samme år havde skadelidte desuden fået konstateret lungelidelsen KOL. ASK afgav en vejledende udtalelse i 2011, hvor der blev lagt vægt på disse forudbestående og konkurrerende lidelser. Det fremgik tillige af en supplerende udtalelse fra ASK, at det samlede erhvervsevnetab var 100 %, men at lungelidelsen udgjorde den allervæsentligste

⁷⁸ von Eyben og Isager, s. 407

del. I 2012 udtalte ASK desuden, at skadelidte alene som følge af lungelidelsen ville udtræde af arbejdsmarkedet og fastholdt på denne baggrund, at følgerne efter skaden udgjorde mindre end 15 % i erhvervsevnetab.

Herefter fastlog Højesteret, at:

”hverken Retslægerådets udtalelser eller de øvrige oplysninger i sagen giver grundlag for at tilsidesætte Arbejdsskadestyrelsens vurdering efter erstatningsansvarsloven af A’s erhvervsevnetabsprocent som følge af dækulykken”

Skadelidte var herefter forpligtet til at tilbagebetale den for meget udbetalte erstatning, som var udmålt efter ASL.

Udtalelsen fra Højesteret illustrerer, at de vejledende udtalelser har stor indflydelse på domstolenes bedømmelse. Under sagen havde Retslægerådet udtalt sig om skadelidtes helbred. I overensstemmelse med denne udtalelse havde ASK beskrevet skadelidtes lungelidelse som moderat til svær. Modsat ASK fandt Retslægerådet dog ikke, at skadelidte havde haft lettere ryg- og knægener, som havde betydning for skadelidtes erhvervsevne. På trods af denne lægefaglige, delvise uenighed tillagde domstolene ASK’s vurdering størst bevismæssig vægt. Dette er således i tråd med U 2005.3273 H, som også afveg fra udgangspunktet om, at Retslægerådets udtalelser har størst bevismæssig vægt.⁷⁹ Se nærmere herom i kapitel 7.

Særligt for sagen var desuden, at de vejledende udtalelser fra ASK først blev indhentet under Højesterets behandling af sagen. Normalvist indhentes disse langt tidligere i processen og ofte før der anlægges retssag. Det sker selvfølgelig også ofte, at der indhentes nye vejledende udtalelser undervejs i sagen, såfremt der fremkommer nyt, men det er alligevel særligt, at det her skete på så sent et tidspunkt.⁸⁰

Det er endvidere værd at bemærke, at Højesteret fastslog, at udmålingen af erhvervsevnetabsprocenten efter EAL og ASL er tiltænkt at skulle være identisk, men at der særligt i differencekravsager kan opstå en mindre forskel, såfremt vægten af forudbestående og konkurrerende lidelser bliver bedømt forskelligt. Dette var netop tilfældet i denne afgørelse, hvor erhvervsevnetabet i arbejdsskadesagen var fastsat højere end i differencekravsagen, hvilket også skal ses i sammenhæng med den omvendte bevisbyrde som fastsat i ASL § 12, stk. 2.

6.2.4 U 2010.2897 H

Denne afgørelse var ligeledes en differencekravsag med henblik på at få fastsat skadelidtes varige mén og erhvervsevnetab.

I forbindelse med sit arbejde blev skadelidte i 2002 påkørt i bil og pådrog sig derved et piskesmæld, som viste sig ved nakke- og skuldersmerter, samt træthed, koncentrations- og hukommelsesbesvær, smerter og føleforstyrrelser i fingre og højre arm. Senere i 2002 op tog skadelidte igen sit arbejde på deltid, men da skadelidtes søn var udsat for en trafik-

⁷⁹ Nærmere herom fremgår af afsnit 7.3.1 og 7.3.2

⁸⁰ Se hertil afsnit 5.1.2

ulykke og blev alvorligt kvæstet, udviklede skadelidte en depression og måtte derfor sygemeldes. Grundet depressionen og generne fra trafikulykken fik skadelidte tilkendt førtidspension i 2005.

I 2005 anerkendte ASK skaden som en arbejdsskade og fastsatte det varige mén og erhvervsevnetab efter ASL til henholdsvis 15 % og 80 %. Med henvisning til forudbestående og konkurrerende lidelser vurderede ASK, at der skulle foretages fradrag, hvorefter kun henholdsvis 8 % og 65 % kunne henføres til trafikulykken i 2002. ASK lagde dels vægt på, at skadelidte forinden trafikuheldet i 2002 havde været involveret i tre trafikulykker, og dels at skadelidte havde udviklet en depression efter sønnens tilskadecomst. Skadelidte rettede et differencekrav mod skadevolders ansvarsforsikringsselskab, men eftersom de kun var villige til at betale en erstatning svarende til et erhvervsevnetab på 50 %, anlagde skadelidte retssag i 2005.

Landsretten påpegede, at skadelidte ikke havde opfyldt sin tabsbegrænsningspligt, idet ASK's afgørelse i arbejdsskadesagen ikke var indbragt for Ankestyrelsen. På denne baggrund ville landsretten ikke tage stilling til differencekrav, men kun hvorvidt det af ASK foretagne fradrag skulle forhøjes, hvilket landsretten dog ikke fandt tilstrækkeligt bevist af skadevolder. Højesteret fastslog derimod, at den manglende indbringelse for Ankestyrelsen ikke afskar bedømmelsen af differencekrav.

For så vidt angik differencekravet om erhvervsevnetab henviste Højesteret til en vejledende udtalelse fra 2009, hvor ASK havde vurderet dette til 65 % i henhold til EAL. Udtalelsen stemte således overens med ASK's afgørelse efter ASL. Ved vurderingen af erhvervsevnetabet efter EAL havde ASK lagt vægt på, at skadelidte inden den aktuelle trafikulykke, på trods af de tre forudgående trafikuheld, havde arbejdet på fuld tid uden nogen form for skånebehov.

Udover brug af ASK's egen lægekonsulent havde ASK inddraget Retslægerådets udtalelser, som beskrev, at langt de fleste af skadelidtes gener *ikke* med tilstrækkelig sikkerhed kunne tilskrives trafikuheldet i 2002. Retslægerådet konkluderende dog, at generne i højre arm og depressionen i et vist omfang formentlig var en følge af trafikulykken. ASK var derimod af den opfattelse, at trafikuheldet og de medfølgende skader var hovedårsagen til skadelidtes udtræden af arbejdsmarkedet, men at depressionen ikke kunne tilskrives trafikuheldet. ASK ville dog ikke erklære sig uenigt med Retslægerådet, men udtalte blot at Retslægerådets udtalelser var indgået i vurderingen.

Højesteret fandt

”ikke grundlag for at tilsidesætte Arbejdsskadestyrelsens vurdering, hvorefter erhvervsevnetabet som følge af færdselsuheldet er fastsat til 65 %”.

Dette fastslår igen, at domstolene tillægger ASK's vejledende udtalelser stor bevismæssig vægt. Desuden er afgørelsen et eksempel på, at ASK inddrager Retslægerådets udtalelser til brug for deres egne vejledende udtalelser. ASK og Retslægerådet var dog ikke helt enige i vurderingen af årsagssammenhængen. Forklaringen herpå skal formentlig findes i den forskellige anskuelse myndighederne har af årsagssammenhænge. Selvom det er anerkendt, at Retslægerådet har den største ekspertise i vurderinger af årsagssammenhænge, blev ASK's vurdering her fulgt af Højesteret.⁸¹

⁸¹ Nærmere herom fremgår af afsnit 7.3.1 og 7.3.2

6.3 Retspraksis hvor domstolene underkender AES' vejledende udtalelse om erhvervs-evnetab

6.3.1 U 2003.162 H – arbejdskapacitet

Denne retssag blev anlagt med henblik på at få fastsat skadelidtes varige mén og erhvervs-evnetab. Omdrejningspunktet for sagen var særligt vurderingen af skadelidtes fortsatte arbejdskapacitet, og hvad skadelidtes indtægt ville have været *uden* skaden.

I sagen havde skadelidte været involveret i en trafikulykke i 1995, hvor han fik hjernerystelse og senere i forløbet led af hovedpine og træthed, som aftog, men som dog blev afløst af koncentrationsbesvær og sprogproblemer. Skadelidte var i 1991 blevet uddannet datalog og havde inden skaden fuldtidsjob hos Tele Danmark som projektleder og havde tilmed et bijob som ekstern lektor ved Handelshøjskolen i Aarhus. Efter skaden gik skadelidte på deltid hos Tele Danmark og blev opsagt som ekstern lektor.

Forinden retssagens anlæg havde ASK i 1997 afgivet vejledende udtalelser om méngraden og erhvervs-evnetabet, som blev vurderet til henholdsvis 5 % og 15 %. Ansvarsforsikrings-selskabet for skadevolder havde anerkendt erstatningspligten og udbetalt erstatning og godtgørelse i henhold til de vejledende udtalelser. Skadelidte var dog ikke tilfreds med udtalelserne og de udbetalte beløb og anmodede derfor ASK om en revurdering, men ASK fastholdt de tidligere vurderinger. For så vidt angik det varige mén lagde ASK vægt på lægelige akter, som fastslog, at skadelidte grundet hovedtraumet havde pådraget sig post-commotioneltsyndrom⁸², hvilket kunne forklare skadelidtes gener. For så vidt angik erhvervs-evnetabet henviste ASK til en neuropsykologisk speciallægeundersøgelse, hvoraf det fremgik, at skadelidte fandtes at have "let nedsat sproglig opmærksomhed", men hverken led af koncentrations- eller hukommelsesbesvær. I vurderingen indgik desuden en speciallægeerklæring, hvori erhvervs-evnen var beskrevet som let nedsat.

I 1998 blev der anlagt sag ved domstolene, hvor skadelidte gjorde gældende, at erhvervs-evnetabet var 70 %. Under sagens forberedelse i 1999 fremkom ASK med nye vejledende udtalelser. Vurderingen af det varige mén blev fastholdt, men erhvervs-evnetabet blev forhøjet til 25 %. Senere i 1999 afgav ASK igen en vejledende udtalelse, men den seneste vurdering blev ikke ændret. I den forbindelse fastslog ASK, at beregningen af erhvervs-evnetabet var sket på baggrund af en opregulering af lønnen, og at skadelidte var overgået til en fleksjobordning hos Tele Danmark. I nogle supplerede spørgsmål svarede ASK, at kommunens tilskud i en fleksjobordning er en arbejdsindtægt, der skal indgå i vurderingen af erhvervs-evnetabet. I overensstemmelse med ASK's vurdering udbetalte ansvarsforsikrings-selskabet den resterende erstatning svarende til 25 % i erhvervs-evnetab.

Ved bedømmelsen af det varige mén udtalte landsretten, at:

"Arbejdsskadestyrelsen har under medvirken af lægelig fagkundskab oparbejdet en omfattende viden på området, og den af styrelsen på dette grundlag fastlagte praksis er medvirkende til, at der i de fleste erstatningssager hurtigt kan træffes en lægelig begrundet afgørelse på et sammenligneligt grundlag".

⁸² En følgetilstand efter hovedtraume, som kan medføre hovedpine, svimmelhed, adfærdsændringer, neuropsykiatriske symptomer og kognitive forstyrrelser. Her henvises til "Sundhed.dk"

Hertil påpegede landsretten, at ASK i deres vejledende udtalelser havde lagt vægt på, at deres egen lægekonsulent og andre lægelige fagpersoner kun fandt få objektive skader, og ikke lægeligt kunne støtte op om skadelidtes egne subjektive opfattelser af koncentrations- og hukommelsesproblemer. Herefter fastslog landsretten, at méngraden skulle fastsættes til 5 %, som ASK havde vurderet den til.

Derimod forhøjede landsretten erhvervsevnetabsprocenten fra 25 % til 40 %. Højesteret stadfæstede landsrettens dom og tilføjede, at ved bedømmelsen af erhvervsevnetabet skulle der bortses fra fleksjobtilskuddet for at give det mest korrekte billede af skadelidtes reelle fremtidige indtægtsmuligheder. Derudover indgik det i Højesterets vurdering, at skadelidte var forholdsvis ny på arbejdsmarkedet som datalog, hvorfor det vanskeligt lod sig klarlægge, hvad hans lønniveau ville have været foruden skaden. I Højesterets præmisser fremgik det, at der bestod

”en betydelig usikker om, hvad niveauet for hans fremtidige virke ville have været, hvis ulykken ikke havde ramt ham”.

Der var dog også enighed om, at hans karrieremuligheder efter skaden var forringede. På trods heraf havde skadelidte stadig en vis arbejdskapacitet og samtidig en høj uddannelse, hvilket begrundede Højesterets vurdering af, at skadelidte havde en retserhvervsevne på 60 %.

Højesterets afgørelse om skadelidtes erhvervsevnetab skete således på baggrund af flere forhold. På den ene side havde skadelidte i perioden 1991-1995 haft en lovende karriere, og alt andet lige havde skadelidte med sin høje uddannelse en reel mulighed for at komme i arbejde og klare sig fremadrettet. På den anden side var der forbundet en vis usikkerhed i det hypotetiske aspekt af vurderingen – for hvordan havde hans erhvervsmæssige situation set ud *uden* skaden? Efter min opfattelse afspejles usikkerheden sig i den ”mellemløbet” af en erhvervsevnetabsprocent, som blev fastsat af landsretten og stadfæstet af Højesteret. Under alle omstændigheder har domstolene dog vurderet, at ASK’s fastsættelse af erhvervsevnetabet var fastsat for lavt, hvorfor den vejledende udtalelse blev underkendt. Den forskellige opfattelse af fleksjobtilskuddets betydning for udmålingen af erhvervsevnetabet har selvsagt også haft afgørende indflydelse.

Afgørelsen illustrerer tillige, hvordan der kan være forskel på domstolenes bedømmelse af ASK’s vejledende udtalelser af henholdsvis det varige mén og erhvervsevnetabet. Det er interessant, hvorfor landsretten og Højesteret følger ASK’s vurdering af det varige mén, men underkender vurderingen af erhvervsevnetabet og i stedet forhøjer dette. Afhandlingen vil omtale dette spørgsmål nærmere nedenfor i afsnit 6.4.

6.3.2 U 2012.3426 V – konjunkturforhold

Retssagen blev anlagt med henblik på at få fastsat skadelidtes erhvervsevnetab, mens skadelidtes varige mén ikke var genstand for retssagen. Omdrejningspunktet for sagen var konjunkturforholdenes betydning for skadelidtes erstatning for erhvervsevnetab.

I 2003 blev skadelidte kvæstet i en trafikulykke, hvilket medførte, at han ikke kunne fortsætte sit arbejde som snedkersvend. I stedet uddannede skadelidte sig til produktionsteknolog, men det lykkedes ikke skadelidte at få arbejde indenfor sit fag. Grundet et behov for indtægt tog skadelidte erhvervskørekort og fik herefter arbejde som buschauffør.

I 2005 afgav ASK en vejledende udtalelse, hvor erhvervsevnetabet blev vurderet til at udgøre mindre end 15 %, hvilket dog var en midlertidig vurdering henset til, at skadelidte på daværende tidspunkt var under revalidering. ASK's mulighed for at fastsætte et midlertidig erhvervsevnetab blev indført med 2001-loven, se hertil afsnit 3.2.

I 2009 indhentede skadelidte igen en vejledende udtalelse fra ASK, hvor erhvervsevnetabet blev fastsat til 35 %. Yderligere to gange i 2009 anmodede parterne om en revurdering, hvortil ASK dog begge gange fastholdt den første vurdering. Ved vurderingerne havde ASK særligt lagt vægt på, at skadelidte 6 år efter trafikuheldet og 2 ½ år efter afslutning af uddannelsen som produktionsteknolog fortsat ikke havde fået et arbejde, som lønmæssigt svarede til arbejdet inden skaden. Derudover fandt ASK det ikke sandsynligt, at skadelidte ville få arbejde som produktionsteknolog. Dette var ikke begrundet i konjunkturforholdene indenfor faget, men skyldtes derimod bl.a. at skadelidte var fyldt 51 år, da han blev færdiguddannet. Henset til skadelidtes uddannelsesmæssige baggrund og erhvervserfaring vurderede ASK, at skadelidte trods alt havde mulighed for at indtjene en højere løn end ved arbejdet som buschauffør.

Skadevolders ansvarsforsikringselskab anførte, at fordi revalideringen til produktionsteknolog gav grundlag for højere løn end indtjeningen før skaden, havde skadelidte ikke lidt et erhvervsevnetab og havde dermed ikke krav på erstatning. Henset til dette blev der anlagt retssag i 2010 for at klarlægge, om der bestod et erhvervsevnetab og i så fald erstatningens størrelse.

Byretten erklærede sig enig med ASK's vurdering af erhvervsevnetabet

”idet den ikke fandt grundlag for at tilsidesætte Arbejdsskadestyrelsens vurdering af erhvervsevnetabet...”.

Der bestod netop en betydelig usikkerhed angående skadelidtes indtægter før og efter skaden, særligt fordi skadelidte kort forinden skaden havde fået et nyt job til en lavere løn. Derfor ville byretten ikke underkende ASK's vurdering.

Særligt interessant for denne afgørelse var landsrettens bedømmelse af erhvervsevnetabet, herunder betydningen af konjunkturforhold. Modsat byretten fandt flertallet i landsretten ikke, at ASK's vejledende udtalelse om erhvervsevnetabet var korrekt. Landsretten bemærkede hertil, at erstatningen skulle opgøres i forhold til, hvad skadelidte fysisk magtede. I denne sag var det ikke undersøgt, om skadelidte ville være særligt begrænset i en stilling som produktionsteknolog, hvorfor der ikke kunne tages hensyn til dette forhold. Faktum var dog, at skadelidte, på trods af gode jobmuligheder, ikke havde fundet arbejde som produktionsteknolog. Landsretten fastslog, at et fald i konjunkturerne kunne være en *medvirkende* årsag, men skadelidte havde dog ikke løftet bevisbyrden for, at *skaden var årsagen* til den manglende ansættelse. På denne baggrund blev erhvervsevnetabet fastsat til mindre end 15 %, hvorfor skadelidte var uden krav på erstatning.

Udgangspunktet om, at domstolene følger ASK's vejledende udtalelser blev således fraveget i landsrettens dom. Byretten og landsretten afgav to modstridende afgørelser, men det skal dog bemærkes, at mindretallet i landsretten, ligesom byretten, ikke fandt, at der forelå *det fornødne grundlag* for at underkende den vejledende udtalelse om erhvervsevnetabet. Derved ville mindretallet fastsætte erhvervsevnetabet til 15 % med henvisning til, at der i højere grad burde være taget hensyn til skadelidtes alder, erhvervserfaring og generne efter skaden. Mindretallet var af den opfattelse, at der bestod et erhvervsevnetab, *uanset* om

skadelidte var kommet i arbejde som produktionsteknolog eller ej. Endeligt skal det bemærkes, at afgørelsen er en landsretsafgørelse, hvorfor afgørelsen kunne falde anderledes ud, såfremt sagen var nået til Højesteret.

Det særlige for sagen var vurderingen af, hvorvidt samfundets konjunkturer var årsag til skadelidtes manglende ansættelse som produktionsteknolog eller ej. Som det fremgår ovenfor vurderede ASK i 2009, at konjunkturforholdene ikke var årsagen hertil. Dog afgav en konsulent fra ASK forklaring under sagens behandling for landsretten, hvoraf det fremgik, at konjunkturforholdene på tidspunktet for konsulentens besvarelse (år 2011) formentlig ville have haft betydning for den manglende ansættelse, hvorfor det ikke blev afvist, at konjunkturforhold kan indgå i ASK's vurderinger.

Der var således enighed om, at konjunkturforholdene kunne være årsagen, men forskellen bestod i, at skadelidte efter landsrettens opfattelse ikke havde bevist, at skaden var årsagen til den manglende ansættelse – konjunkturforholdene kunne således ikke alene begrunde dette og føre til en erstatningsudbetaling. Derimod fandt mindretallet i landsretten samt ASK og byretten, at der i højere grad burde være taget højde for skadelidtes individuelle forhold, hvilket begrundede et erhvervsevnetab på henholdsvis 15 % og 35 %.

Det skal i øvrigt bemærkes, at den ovennævnte problemstilling også har været diskuteret i teorien, hvortil det på baggrund af forarbejderne til EAL er antaget, at skadelidte *ikke* kan få erstatning for erhvervsevnetab i de tilfælde, hvor skadelidte som følge af skaden og *særligt* som følge af konjunkturforhold har svært ved at få arbejde, selvom han fysisk måtte magte det.⁸³ Med henvisning til denne antagelse er landsrettens afgørelse i overensstemmelse hermed.

6.3.3 U 2002.1698 H – lægelige vurderinger

Retssagen blev anlagt med henblik på at få fastsat skadelidtes erhvervsevnetab, mens skadelidtes varige mén ikke var genstand for retssagen.

Skadelidte var involveret i en trafikulykke i 1993 og fik skader i hjernen og i benene. Skadevolders ansvarsforsikringsselskab anerkendte ansvaret for skaderne, og i den forbindelse indgik ansvarsforsikringsselskabet og skadelidtes advokat aftale om, at erstatningen for erhvervsevnetabet skulle udmåles efter EAL § 8.

På denne baggrund blev der i 1996 indhentet en vejledende udtalelse fra ASK med henblik på at få fastsat et varigt mén, idet det mellem parterne netop var besluttet, at erstatningen for erhvervsevnetabet skulle udmåles efter EAL § 8. Ved brug af EAL § 8 skal der ikke foretages en vurdering af erhvervsevnetabet, idet udmålingen baserer sig på méngraden. På tidspunktet for aftalens indgåelse fandt 1984-loven anvendelse, og dengang blev EAL § 8 også anvendt for personer, som ikke eller kun i mindre omfang havde en erhvervsindtægt.⁸⁴ Retssagen omhandlede desuden, hvorvidt skadelidtes advokat havde handlet ansvarspådragende ved at have accepteret en udmåling efter EAL § 8. Ansvarsspørgsmålet vil dog ikke blive omtalt nærmere i det følgende.

⁸³ Møller og Wiisbye, s. 193

⁸⁴ *ibid.*, s. 255f

I 1996 fremgik det af ASK's vejledende udtalelse, at méngraden var 45 %, hvorefter skadevolders ansvarsforsikringsselskab udbetalte en godtgørelse i overensstemmelse hermed. I vurderingen indgik ASK speciallægeerklæringer fra en neurokirurg og en neuropsykolog.

Efterfølgende var skadelidte i 1996 i genoptræning på et hjerneskadecenter og derudover i arbejdsprøvning i et køkken. Her blev det konkluderet, at skadelidte ikke var i stand til at klare selv enkle og praktiske arbejdsopgaver. Ligeledes anså man ikke revalidering til anden beskæftigelse som en mulighed for skadelidte, bl.a. grundet kognitive og fysiske problemer som følge af trafikulykken. Herefter blev skadelidte tilkendt mellemste førtidspension, som senere blev ændret til højeste førtidspension, hvilket netop er et udtryk for, at førtidspensionsmodtageren er kendt uarbejdsdygtig.

Med henblik på en vurdering af erhvervsevnetabet udmålt efter EAL §§ 5-9 afgav ASK i 2000 en ny vejledende udtalelse, hvori ASK vurderede erhvervsevnetabet til at udgøre 80 %. Der fremgår ikke en fuldstændig udlægning af den vejledende udtalelse i sagsfremstillingen, men ASK havde bl.a. inddraget resultatet fra arbejdsprøvningen og tilkendelsen af førtidspension som grundlag for vurderingen. Skadelidte var dog uenig i denne vurdering fra ASK, hvorfor der blev anlagt retssag i 1999.

Landsretten lagde indledende til grund, at:

”Ved fastsættelsen af sagsøgerens erhvervsevnetab må der i overensstemmelse med praksis lægges betydelig vægt på Arbejdsskadestyrelsens vurdering”.

Dette understøtter således udgangspunktet om, at domstolene følger AES' vejledende udtalelser. Dog betvivlede landsretten den vejledende udtalelse i denne sag, idet sociale og lægelige oplysninger fastslog, at der *ikke* bestod nogen retserhvervsevne for skadelidte. I landsrettens præmisser blev der særlig henvist til resultatet af arbejdsprøvningen og genoptræningen samt en udtalelse fra en neuropsykolog, hvoraf det fremgik, at skadelidte ikke var i stand til at arbejde. Endvidere forelå der ikke andre oplysninger, som kunne begrunde ASK's vurdering, hvorefter landsretten fastslog, at skadelidte havde et erhvervsevnetab på 100 %.

Ved sagens behandling for Højesteret blev der indhentet en yderligere udtalelse fra ASK for at afklare, hvad ASK's vurdering af erhvervsevnetabet ville have været, såfremt ASK var blevet spurgt om en vurdering heraf allerede i 1996. Hertil forklarede ASK, at de ville inddrage resultatet af arbejdsprøvningen, men at de dog fandt, at skadelidte havde en retserhvervsevne, idet det af resultatet fremgik, at skadelidte var i stand til at klare praktiske opgaver i eget hjem. I overensstemmelse med landsrettens dom fandt Højesteret dog ikke, at skadelidte besad en retserhvervsevne, hvorefter erhvervsevnetabet var 100 %.

ASK blev på ny bedt om at tage stilling til méngraden, som de denne gang fastsatte til 50 % på baggrund af en ortopædisk speciallægeerklæring, en neurologisk speciallægeerklæring og en vurdering fra ASK's egen lægekonsulent. Under sagen blev det oplyst, at ansvarsforsikringsselskabet havde udbetalt en mén godtgørelse svarende til vurderingen, hvorfor der ikke blev taget yderligere stilling til spørgsmålet om varigt mén ved Højesteret.

De lægelige og sociale oplysninger, særligt tilkendelsen af førtidspension, støttede således skadelidtes påstand om 100 % erhvervsevnetab, hvilket også kom til udtryk i landsrettens præmis:

”Navnlig på baggrund af de forannævnte oplysninger og under hensyn til, at der ikke foreligger lægelige eller andre konkrete oplysninger, som taler i modsat retning, finder landsretten, at det uanset Arbejdsskadestyrelsens udtalelse er godtgjort, at sagsøgerens erhvervsevnetab som følge af ulykken som påstået er nedsat med 100 procent”.

Afgørelsen illustrerer således, at de vejledende udtalelser *kan underkendes, såfremt vurderingen ikke har støtte i lægelige eller andre konkrete oplysninger*. Domstolene fandt, at ASK's vurdering fremstod usikkert på grund af den manglende dokumentation, og fordi der i lægelige og sociale erklæringer var generel enighed om, at skadelidte *ikke* havde en erhvervsevne. Hertil kan desuden henvises til ovennævnte U 2013.360 H, hvor domstolene ikke fulgte den nyeste vejledende udtalelse fra ASK, idet ændringen af skønnet for erhvervsevnetabet var behæftet med usikkerhed.

Under sagen fremhævede skadelidte også, at udtalelserne fra ASK kun er *vejledende*, hvorfor der ikke kan lægges afgørende vægt på disse, hvis der ikke foreligger oplysninger, som støtter udtalelsen. Afgørelsen er således et eksempel på en sagstype, der illustrerer, at de vejledende udtalelser kan ”angribes” af sagens parter, såfremt udtalelserne ikke har støtte i sagens øvrige oplysninger.

6.3.4 U 2001.2298 H – fejlslagen revalidering

Rets sagen blev anlagt med henblik på at få fastsat erhvervsevnetab og varigt mén.

I 1994 var skadelidte involveret i en trafikulykke og fik piskesmæld og efterfølgende stærk hovedpine. Skadelidte var uddannet lagerekspedient, men var på tidspunktet for skaden arbejdsløs. Efter trafikulykken havde skadelidte forsøgt at uddanne sig til informatikassistent, hvilket dog ikke lykkedes grundet generne fra trafikulykken. I perioden 1996-1998 var skadelidte under tre forløb med arbejdsprøvning på henholdsvis et lager, et træværksted og som pedelmedhjælper, men under alle forløb døjede skadelidte meget med hovedpine og smerter i nakken. Som følge af dette opgav kommunen revalidering af skadelidte, og skadelidte søgte derfor om pension, som dog blev afslået. Herefter modtog skadelidte konstanthjælp.

Skadelidtes advokat rettede henvendelse til ASK for vejledende udtalelser om det varige mén og erhvervsevnetabet, hvilke fremkom i 1998. Med henvisning til méntabellen, se hertil afsnit 4.1., blev méngraden vurderet til 5 % grundet skadelidtes nakkesmerter med let nedsat bevægelighed. Erhvervsevnetabet blev derimod fastsat til at udgøre mindre end 15 %, hvorfor skadelidte var uden krav på erstatning. Det fremgår dog ikke af sagsfremstillingen i afgørelsen, hvad ASK lagde til grund for de vejledende udtalelser.

I 1998 anlagde skadelidte retssag og påstod principalt, at skadevolders ansvarsforsikrings selskab skulle betale skadelidte en erstatning svarende til 65 % i erhvervsevnetab, subsidiært et af retten fastsat mindre beløb. Under sagens behandling for landsretten anmodede ansvarsforsikrings selskabet om en fornyet udtalelse fra en overlæge angående skadelidtes hovedpine. Overlægen beskrev, at skadelidte som barn led af voldsom hovedpine, som dog aftog under puberteten, og som fra hans fyldte 18. år ikke havde medført nogen sygdoms dinger fra hans læreplads. Overlægen anså således ikke denne tidligere forudbestående lidelse for at have haft betydning for skadelidtes kroniske hovedpine efter trafikulykken.

På baggrund af ovennævnte udtalelse fra overlægen og efter en vurdering fra ASK's egen lægekonsulent afgav ASK nye vejledende udtalelser. Ligesom overlægens vurdering til lagde ASK ikke den tidligere forudbestående lidelse nogen betydning for deres vurdering af det varige mén, som blev forhøjet fra 5 % til 8 %. For vurderingen af erhvervsevnetabet havde ASK lagt vægt på den forsøgte revalidering af skadelidte og på pensionsansøgningen og forhøjede på denne baggrund erhvervsevnetabet fra mindre end 15 % til 35 %. Under vidneforklaring fra kontorchefen hos ASK blev det dog præciseret, at såfremt sagen havde været en arbejdsskadesag, ville der være tale om en midlertidig fastsættelse af erhvervsevnetabet. Netop i denne henseende er der sket en udvikling af ASK's kompetencer, idet ASK ved 2001-loven fik mulighed for at fastsætte et midlertidigt erhvervsevnetab for skadelidte, se hertil afsnit 3.2.

Landsretten lagde særlig vægt på vidneforklaringer fra henholdsvis skadelidtes egen læge og inspektøren fra idrætscentret, hvor skadelidte havde været i arbejdsprøvning som pedel. Begge vidner beskrev skadelidtes fremtidsudsigter som usikre, og at arbejdet under alle omstændigheder skulle være et skånejob på højst halv tid. Endvidere havde kommunen efter arbejdsprøvningen opgivet revalidering af skadelidte. I ASK's vejledende udtalelse om erhvervsevnetabet var der henvist til resultatet fra arbejdsprøvningen og pensionsansøgningen, men landsretten fandt ikke, at ASK havde *begrundet*, hvorfor netop dette førte til et erhvervsevnetab på 35 %. Derefter fastsatte landsretten skønsmæssigt erhvervsevnetabet til 60 %.

Højesteret stadfæstede landsrettens afgørelse om erhvervsevnetabet, da det kunne

”lægges til grund, at A efter ulykken forgæves har forsøgt at uddanne sig, at han blev sygemeldt den 6. december 1995 og ikke siden ulykken har været ansat på normale arbejdsvilkår, at de foretagne arbejdsprøvnings ikke har haft et gunstigt resultat, at kommunen som følge heraf har opgivet yderligere revalidering, og at A har medvirket ved revalidering efter evne”.

Såvel landsretten som Højesteret underkendte således ASK's vurdering af erhvervsevnetabet, fordi ingen af arbejdsprøvningserne havde vist sig succesfulde, hvorfor der fortsat bestod usikkerhed om skadelidtes erhvervsevnetab. Landsretten anerkendte, at pensionsansøgningen og arbejdsprøvningserne indgik i ASK's vurdering, men kunne dog ikke anerkende den vejledende udtalelse om erhvervsevnetabet, eftersom der ikke var givet en yderligere *begrundelse* for vurderingen. Som omtalt i afsnit 2.2.4 medfører en manglende begrundelse i de vejledende udtalelser ikke nogen sanktion for AES, men kan få betydning for domstolens syn på udtalelserne, hvilket netop var tilfældet i denne afgørelse.

Med henblik på usikkerheden i vurderingen af skadelidtes erhvervsevnetab samt det forhold, at det af landsrettens præmisser fremgår, at erhvervsevnetabet er fastsat ”skønsmæssigt” viser også, at landsretten formentlig selv har haft svært ved at fastsætte en korrekt erhvervsevnetabsprocent.

I den ovennævnte citerede præmis fra Højesteret fremgår det, at skadelidte gennem arbejdsprøvningserne havde gjort et reelt forsøg – at revalidering var fejlslagen kunne *ikke* have negativ indvirkning på erstatningsudmålingen. Højesteret har formentlig, ligesom landsretten, fundet det vanskeligt at fastsætte erhvervsevnetabet, men har i hvert fald vurderet, at det var højere end fastsat af ASK.

Med henvisning til ovennævnte U 2003.162 H er det kendetegnende for de to afgørelser, at ASK's vejledende udtalelser blev underkendt, fordi der var usikkerhed angående afklaring af skadelidtes erhvervsmæssige situation. Dog bestod denne usikkerhed i to forskellige forhold; i nærværende afgørelse var usikkerheden begrundet i, at det ikke var lykkedes at afklare, hvad og hvor meget skadelidte *fremadrettet* kunne holde til at arbejde, mens usikkerheden i U 2003.162 H bundede i en *hypotetisk* vurdering af, hvad skadelidte kunne have tjent *uden* skaden og udgjorde dermed et forhold, som aldrig helt ville kunne afklares.

6.3.5 FED 1999.2225 Ø - partsforklaring

Denne retssag blev anlagt af skadelidte med henblik på at få fastsat erhvervsevnetabet.

Ved en solo-trafikulykke i 1993 havde skadelidte pådraget sig et piskesmæld og skader på begge knæ. Skadelidte var uddannet laborant og havde fast arbejde på skadestidspunktet, hvilket hun efter trafikulykken uden held forsøgte at genoptage grundet gener fra piskesmældet. Efter 120 dages sygefravær blev skadelidte afskediget og fik senere tilkendt tidsbegrænset mellemste førtidspension.

Forinden retssagen havde ASK afgivet tre vejledende udtalelser, hvoraf den seneste vurdering fra 1998 lød på 8 % i varigt mén og 25 % i erhvervsevnetab. Skadelidtes forsikringsselskab havde udbetalt godtgørelse og erstatning i overensstemmelse hermed. Dog gjorde skadelidte krav på at få udbetalt differencen op til 65 % i erhvervsevnetab og anlagde derfor retssag i 1996.

Under skadelidtes partsforklaring blev det beskrevet, hvordan hendes livskvalitet var væsentligt forringet efter skaden henset til daglige smerter og ved kun at kunne klare mindre praktiske gøremål i hjemmet. Skadelidte havde desuden forsøgt at arbejde i sin mands virksomhed et par timer om dagen, som måtte opgives grundet smerter. Derudover havde skadelidte gennemført 1. del af merkonomstudiet, men kunne ikke gennemføre 2. del - igen grundet smerter. Skadelidte havde ikke været i arbejdsprøvning eller revalidering, idet kommunen ikke havde foreslået dette. Skadelidtes mand beskrev desuden ved vidneforklaring, at skadelidte var meget aktiv forinden skaden, men efter skaden havde svært ved de huslige arbejdsopgaver, led af dårlig hukommelse og havde let ved at blive stresset. Foruden parts- og vidneforklaringen fremgik det tillige af flere lægelige erklæringer, at skadelidte havde klassiske gener efter et piskesmæld i form af nakkesmerter og sviende og brændende smerter i skuldre, arm og hånd.

Under sagen havde ASK's egen lægekonsulent udtalt, at de objektive fund var beskedne, men landsretten tillagde skadelidtes partsforklaring og mandens vidneforklaring stor bevismæssig vægt i deres bedømmelse, idet der ikke fandtes grundlag for at betvivle forklaringerne. I den forbindelse udtalte landsretten følgende:

"Efter denne beskrivelse må det anses for usandsynligt, at sagsøgeren, der kun kan udføre de letteste huslige sysler, vil kunne opfylde de krav, der stilles til udførelse af et erhvervsarbejde."

Med henvisning til denne præmis, og at skadelidte forinden skaden ikke havde haft problemer hverken arbejdsmæssigt eller socialt, tog landsretten skadelidtes påstand til følge og underkendte således ASK's vejledende udtalelse.

Skadelidtes partsforklaring fandtes dermed at være et tilstrækkeligt bevis til at underkende ASK' vejledende udtalelse. Efter min opfattelse er det særlige for denne afgørelse, at det var skadelidtes *egen subjektive* beskrivelse af forløbet, der gjorde udfaldet – og dermed ikke med primær henvisning til eksempelvis kommunale eller lægelige oplysninger udarbejdet på objektiv vis af en professionel. Dette må være udtryk for, at skadelidte og hendes mand har fremstået troværdige i deres forklaringer. Hertil kan henvises til U 2003.162 H, hvor skadelidte havde en anden opfattelse af sine mén end lægerne havde, men hvor denne opfattelse, modsat nærværende afgørelse, ikke blev tillagt yderligere betydning.

I dansk ret gælder forhandlingsprincippet, hvorefter sagens parter som udgangspunkt kan fremlægge de beviser, de anser for brugbare til at understøtte deres påstand.⁸⁵ Derudover gælder et princip om fri bevisbedømmelse, således at domstolene bedømmer, hvilken vægt det enkelte bevis skal tillægges, herunder vidne- og partsforklaringer.⁸⁶ Dette kom til udtryk i denne afgørelse, hvor parts- og vidneforklaringen fandtes at have en stor bevismæssig vægt. Det bør også bemærkes, at partsforklaringen blev støttet af det faktum, at kommunen ikke havde forsøgt at få skadelidte i arbejdsprøvning eller i revalidering, simpelthen fordi det måtte ”*anses for udsigtsløst*”. I denne antagelse ligger, at kommunen har vurderet, at skadelidte ikke har haft en reel erhvervsevne.

6.4 Delkonklusion

På baggrund af den behandlede retspraksis i afsnit 6.2 og 6.3 kan det konkluderes, at *domstolene som altovervejende hovedregel følger AES' vejledende udtalelser om varigt mén og erhvervsevnetab*. Dette har ligeledes sammenhæng med princippet om, at domstolene som udgangspunkt ikke prøver offentlige myndigheders skøn, se hertil kapitel 8.⁸⁷

Præmissen om, at der skal ”*foreligge sikkert grundlag*” for at underkende en vejledende udtalelse er gennemgående og understreger således, at hvis ikke der er grundlag for andet, så er reglen, at domstolene følger AES' vejledende udtalelser.⁸⁸ Det antages således, at *det er et bevisbyrdespørgsmål for den part, for hvem udtalelsen er gået imod, idet parten står svagere under retssagen*.

Det er sædvanligt, at der indhentes flere vejledende udtalelser både inden og under en retssag. I de afsnit 6.2 behandlede afgørelser følger domstolene den nyeste vurdering fra AES – med undtagelse af U 2013.360 H, hvor domstolene fulgte en tidligere vejledende udtalelse, idet den nyeste ikke fandtes at have støtte i sagens øvrige oplysninger.

Selvom udgangspunkt er klart, *er der eksempler i nyere retspraksis, hvor domstolene underkender de vejledende udtalelser om erhvervsevnetab*. De udvalgte afgørelser i afsnit 6.3 er særlige, idet domstolene lægger vægt på forskellige forhold i sagen, som alle resulterer i, at de vejledende udtalelser bliver underkendt. Det er således ikke givet, at domstolene uden videre vil følge de vejledende udtalelser, og afgørelserne peger på konkrete forhold, hvorpå sagens parter kan ”angribe” de vejledende udtalelser.

⁸⁵ Bang-Pedersen og Højlund Christensen, s. 483

⁸⁶ Bang-Pedersen og Højlund Christensen, s. 490

⁸⁷ Revsbech m.fl. (1), s. 396, 406f, 429f

⁸⁸ Søndergaard, s. 249f

I afgørelserne er det tydeligt, at domstolene som det helt klare udgangspunkt følger de vejledende udtalelser om skadelidtes varige mén, mens de vejledende udtalelser om erhvervsevnetabet bliver prøvet mere tilbundsående og i visse tilfælde bliver underkendt. Allerede i bet. 976/1983 blev det beskrevet, at det måtte forventes, at domstolene ville følge de vejledende udtalelser om varigt mén, uanset om méngraden var fastsat på baggrund af méntabellen eller ved skønsmæssig fastsættelse, se hertil afsnit 4.1.⁸⁹

Retstilstanden hænger tillige sammen med, at det varige mén er en medicinsk vurdering, som AES gennem erfaring og ved brug af egne lægekonsulenter alt andet lige har bedre mulighed for at bedømme, end domstolene har. Derimod er bedømmelsen af erhvervsevnetabet, udover en medicinsk vurdering, en økonomisk og juridisk vurdering, hvorfor domstolene er mere tilbøjelige til at underkende AES' vejledende udtalelser herom, se hertil kapitel 4.

Endnu en forklaring på ovenstående kan være, at vurderingen af erhvervsevnetab er mere kompliceret og derfor giver anledning til en mere tilbundsående prøvelse ved domstolene. At vurdering er mere vanskelig kommer bl.a. til udtryk i AES' årsrapport, hvoraf det fremgår, at sagsbehandlingstiden for de vejledende udtalelser om erhvervsevnetab er længere. Derudover har gebyret herfor altid været højere end for vejledende udtalelser om varigt mén, og særligt 2017-taksten er blevet væsentligt forhøjet, se hertil afsnit 8.⁹⁰ Dette udtrykker således også, at erhvervsevnetabet er sværere at bedømme end det varige mén, hvorfor gebyret også er højere.

7. Retslægerådet

7.1 Retslægerådet som institution

Retslægerådet er et offentligt rådgivende organ, hvis opgave fremgår af § 1, 1. pkt. i Retslægerådsloven (lov nr. 60 af 25. marts 1961). Heraf følger det, at:

”Retslægerådets opgave er at afgive lægevidenskabelige og farmaceutiske skøn til offentlige myndigheder i sager om enkeltpersoners retsforhold”.

Efter anmodning afgiver Retslægerådet vejledende udtalelser i forskellige typer af sager, herunder eksempelvis psykiatriske sager og faderskabssager, men arbejdsskadesager og private erstatningssager udgør dog de fleste med mere end halvdelen af de sager, som Retslægerådet behandler.⁹¹ Nærværende afhandling omhandler private erstatningssager, hvorfor der kun vil være fokus på disse i det følgende.

Ligesom AES er Retslægerådet en del af den offentlige forvaltning og er således som udgangspunktet underlagt FVL's bestemmelser, jf. FVL § 1, stk. 1. Men idet Retslægerådets opgave består i at afgive *vejledende* udtalelser og ikke træffe afgørelser, er deres virke i den henseende ikke omfattet af FVL, jf. FVL § 2, stk. 1.

FVL § 22 foreskriver, at afgørelser skal begrundes, men fordi Retslægerådet dels ikke træffer afgørelser og dels ikke er underlagt FVL, er det i udgangspunktet ikke tilfældet for så

⁸⁹ Bet. 976/1983, s. 101; Møller og Wiisbye, s. 108f

⁹⁰ ”Årsrapport 2016”, s. 7ff

⁹¹ Søndergaard, s. 33ff

vidt angår de vejledende udtalelser. Alligevel er det bestemt i Retslægerådets forretningsordens § 8, at de vejledende udtalelser skal begrundes.

Det skal endvidere bemærkes, at Retslægerådet, ligesom AES, er underlagt FVL's bestemmelser om tavshedspligt, eftersom disse gælder for den offentlige forvaltning uanset arbejdsopgave, jf. FVL § 2, stk. 3. Der kan i øvrigt i det hele henvises til afsnit 2.2, hvoraf det tillige fremgår, at AES og Retslægerådet som institutioner minder om i hinanden i en forvaltningsretlig henseende.

7.2 Retslægerådet i erstatningsretlige retssager

I private erstatningssager, som udvikler sig til retssager, bliver Retslægerådet ofte inddraget. I disse tilfælde udarbejder parternes advokat/ansvarsforsikringsselskab i fællesskab et spørgetema, som skal danne grundlaget for Retslægerådets udtalelser i sagen. Først når retten har godkendt spørgetemaet, kan dette med tilhørende akter (både lægelige akter og andre akter af betydning for sagen) indsendes til Retslægerådet.⁹² Som bevis for rettens godkendelse af spørgetemaet skal der desuden medsendes en kopi af udskrift fra retsbogen.⁹³

Retslægerådet foretager deres vurderinger på baggrund af de fremlagte akter i sagen, herunder eksempelvis patientjournal fra egen læge, speciallægeerklæringer og billeddiagnostisk materiale, og de undersøger således ikke selv skadelidte fysisk. Denne form for syn og skøn er særlig og er ikke et syn og skøn i traditionel forstand efter RPL's bestemmelser i kapitel 19.⁹⁴

7.3 Retslægerådets vejledende udtalelser kontra Arbejdsmarkedets Erhvervssikrings vejledende udtalelser i erstatningsretlige retssager

7.3.1 Myndighedernes kompetencer

Udgangspunktet er, at AES' kompetence vedrører fastsættelsen af méngraden og erhvervsevnetabet, mens Retslægerådets kompetence vedrører vurderinger af årsagssammenhængen mellem den aktuelle skade og skadelidtes gener. Denne fordeling af kompetencerne kom til udtryk i U 2006.367 V, hvilken også er nævnt i kapitel 6:

”Landsretten anførte herved bl.a., at det i tilfælde som det foreliggende hørte under Retslægerådets kompetence at afgive udtalelser om årsagssammenhæng, mens Arbejdsskadestyrelsens særlige ekspertise navnlig vedrører fastsættelsen af størrelsen af méngraden og erhvervsevnetab.”

De vejledende udtalelser fra henholdsvis AES og Retslægerådet angår således to forskellige vurderinger. Idet spørgsmål angående skadelidte varige mén, erhvervsevnetab, stationærtidspunkt⁹⁵ og sygeperiodens længde henhører under AES' kompetence, udtaler Retslægerådet sig ikke herom. På trods af fordelingen af myndighedernes kompetencer kan det i praksis være vanskeligt at adskille disse, hvorfor spørgetemaerne til Retslægerådet ofte indeholder elementer af, hvad AES egentlig er pålagt at tage stilling til. Det er eksempelvis

⁹² Retslægerådet, s. 27

⁹³ Søndergaard, s. 131

⁹⁴ *ibid.*, s. 129, 143

⁹⁵ Kun relevant for skader, der er indtrådt forinden 2001-loven, idet stationærbegrebet her blev afskaffet, se hertil afsnit 3.2

set, at Retslægerådet får forespørgsler om skadelidtes funktionsevne (erhvervsevne), hvilket udover en lægefaglig vurdering kræver en juridisk og økonomisk vurdering – se hertil afsnit 4.2.⁹⁶

Dog ses det heller ikke sjældent, at AES forholder sig til årsagssammenhæng, eksempelvis hvis skadelidte har forudbestående/og eller konkurrerende lidelser og AES skal fastsætte et varigt mén og erhvervsevnetab ud fra den aktuelle skade - se hertil ovennævnte afgørelser U 2013.360 H, U 2005.3273 H, U 2014.2802 H, U 2010.2897 H og U 2001.2298 H, hvori ASK netop tog stilling til forudbestående og konkurrerende lidelser og dermed årsagssammenhæng.⁹⁷

7.3.2 *Hvilken vejledende udtalelse har størst bevismæssig vægt?*

Grundet denne i praksis mindre skarpe opdeling af kompetencerne, og fordi såvel AES som Retslægerådet ofte bliver inddraget i retssager, opstår der tilfælde med modstridende vejledende udtalelser. Herefter er spørgsmålet, hvilken af de vejledende udtalelser domstolene tillægger mest vægt. Retslægerådet anses for at være den øverste lægefaglige myndighed, men samtidig har AES gennem erfaring og brug af egne lægekonsulenter også oparbejdet en stor lægefaglig viden på erstatningsområdet, hvilket kom til udtryk i landsrettens præmis i U 2003.162 H – se hertil ovenfor i afsnit 6.3.1:

”Arbejdsskadestyrelsen har under medvirken af lægefaglig fagkundskab oparbejdet en omfattende viden på området, og den af styrelsen på det grundlag fastlagte praksis er medvirkende til, at der i de fleste erstatningssager hurtigt træffes en lægefagligt begrundet afgørelse på et sammenligneligt grundlag.”

Udgangspunktet er dog, at såfremt der er modstridende lægefaglige vurderinger angående årsagssammenhæng, går Retslægerådets vejledende udtalelser forud for AES' vejledende udtalelser.⁹⁸ Dette kom til udtryk i U 2009.689 H, hvor ASK fandt, at der forelå årsagssammenhæng mellem den aktuelle skade (trafikulykke) og skadelidtes gener i form af diskusprolaps, idet denne var udviklet få måneder efter skadestidspunktet. På denne baggrund blev det varige mén og erhvervsevnetabet i de vejledende udtalelser fastsat. Modsat fandt Retslægerådet ikke, at diskusprolapsen var en følge af trafikulykken, særligt fordi trafikulykken var sket ved lav hastighed. Med henvisning til Retslægerådets udtalelse fastslog Højesteret, at der ikke var årsagssammenhæng og frifandt skadevolders ansvarsforsikrings-selskab for udbetaling af godtgørelse og erstatning til skadelidte.⁹⁹

På trods af ovenstående udgangspunkt er der eksempler i retspraksis, hvor domstolene i lægefaglige vurderinger vægter den vejledende udtalelse fra AES højest. Dette kom til udtryk i U 2009.150 H, hvor skadelidte havde været udsat for to trafikulykker forinden den aktuelle skade (en trafikulykke) og efterfølgende var udsat for endnu en trafikulykke og en faldulykke. Under sagens behandling for landsretten udtalte Retslægerådet, at:

⁹⁶ Søndergaard, s. 123-127; Haug og Simonsen, s. 21-22

⁹⁷ *ibid.*, s. 22

⁹⁸ Dette udgangspunkt kom til udtryk i U 2012.2637 H, som dog var en arbejdsskadesag, men også er illustrativ for private erstatningssager. Heri lød Højesterets præmis: *”Da den beskrevne forskel i Retslægerådets og Ankestyrelsens vurdering af årsagssammenhængen hovedsageligt angår spørgsmål af lægefaglig karakter, finder Højesteret, at Retslægerådets vurdering må lægges til grund”*.

⁹⁹ Søndergaard, s. 251; Jf. tilsvarende U 2009.1172 H

”[aktuelle skade] har haft nogen, men ikke afgørende betydning for udviklingen af skadelidtes nuværende gener og erhvervsmæssige situation..”.

Henset til denne udtalelse frifandt landsretten skadevolders ansvarsforsikringsselskab og underkendte ASK vejledende udtalelser, særligt fordi ASK ved afgivelsen af disse ikke havde haft kendskab til de øvrige ulykker.

Med kendskab til alle ulykker revurderede ASK det varige mén og erhvervsevnetabet ved sagens behandling for Højesteret, men ændrede dog ikke deres seneste vurderinger. Ansvarsforsikringsselskabet fandt det betænkeligt, at ASK's ved den nye vurdering ikke havde nedsat méngraden og erhvervsevnetabsprocenten og gjorde desuden gældende, at Retslægerådets udtalelse ikke var forenelig hermed. På trods af Retslægerådets tvivl om årsagssammenhængen fandt Højesteret ikke, at der var *sikkert grundlag* for at tilsidesætte ASK's vejledende udtalelse, som derfor blev lagt til grund.

U 2005.3273 H¹⁰⁰, som er behandlet ovenfor i afsnit 6.2.2, er ligeledes et eksempel på, hvor domstolene følger AES' vejledende udtalelse fremfor Retslægerådets vejledende udtalelse. I begge afgørelser blev det tydeligt, at vurderingen af årsagssammenhængen kan anskues forskelligt og få betydning for de forskellige vejledende udtalelser, idet AES skal foretage en juridisk vurdering, mens Retslægerådet skal foretage en medicinsk vurdering. Juridisk skal der være ”overvejende sandsynlighed”¹⁰¹ for at fastslå, at der er årsagssammenhæng mellem den aktuelle skade og generne, hvorfor 51 %'s sandsynlighed vil være tilstrækkeligt til at statuere årsagssammenhæng. Medicinsk er der noget højere krav til graden af sandsynlighed, idet den videnskabelige metode anvender princippet om evidens, hvorefter Retslægerådets udtalelser baserer sig på lægefaglig evidens, som ikke altid kan angives i procent.¹⁰²

For at tilsidesætte en vejledende udtalelse fra AES under en retssag skal der dog foreligge ”et sikkert grundlag” herfor, hvilket indebærer *mere* end ”overvejende sandsynlighed”.¹⁰³ Dette var også tilfældet for U 2005.3273 H, hvor ASK i deres vurdering så bort fra skadelidtes forudbestående og konkurrerende lidelser, mens Retslægerådet ikke fandt, at skadelidtes gener direkte kunne henføres til den aktuelle skade og anså dermed årsagssammenhængen for tvivlsom. På trods af at Højesteret anerkendte, at de konkurrerende lidelser muligvis havde haft indvirkning på erhvervsevnen, blev ASK's vejledende udtalelse lagt til grund med den begrundelse, at der ikke forelå det *fornødne sikre grundlag* for at tilsidesætte den.¹⁰⁴

7.4 Delkonklusion

På baggrund af ovenstående er udgangspunktet, at Retslægerådets vejledende udtalelser i lægefaglige spørgsmål har størst bevismæssig vægt, men som ovenfor set er der undtagelser. I de tilfælde hvor såvel Retslægerådet som AES udtaler sig om årsagssammenhæng, herunder om forudbestående og konkurrerende lidelser, kan der forekomme modstridende

¹⁰⁰ Jf. tilsvarende U 2010.2897 H som er behandlet i afsnit 6.2.4

¹⁰¹ ”Overvejende sandsynlighed” udgør mere end 50 %, jf. U 2010.1197 H

¹⁰² Haug og Simonsen, s. 34ff; Søndergaard, s. 172

¹⁰³ *ibid.*, s. 171

¹⁰⁴ *ibid.*, s. 253f

vurderinger. Dette kan forklares med, at Retslægerådet kun foretager en lægefaglig vurdering, mens AES laver en samlet juridisk og lægefaglig vurdering, og deraf er der forskellige sandsynlighedskrav.¹⁰⁵

8. Perspektivering

Arbejdet med nærværende afhandling har givet anledning til en række overvejelser, som kort vil blive omtalt i det følgende.

Som belyst i afsnit 6.2 har de vejledende udtalelser fra AES en stor bevismæssig vægt i domstolenes bedømmelse af private erstatningssager. I sammenhæng hermed kan det bemærkes, at domstolene som udgangspunkt ikke prøver offentlige myndigheders udøvede skøn i forbindelse med en forvaltningsafgørelse. Dette er begrundet i, at de enkelte offentlige myndigheder ved erfaring og uddannet personale har sagkundskaben og kompetencen til at træffe afgørelser. Dog vil domstolene i henhold til skønnet efterprøve, om sagen har været tilstrækkeligt belyst. Derudover skal domstolene sikre, at afgørelsen er sket i overensstemmelse med gældende ret. I sager hvor domstolene følger en forvaltningsafgørelse, vil det typisk være med henvisning til, at der *”ikke foreligger tilstrækkeligt grundlag for at anse afgørelsen for ugyldig”*.¹⁰⁶

Eftersom de vejledende udtalelser ikke er afgørelser, kan det netop beskrive ikke direkte overføres herpå – og dog kan der tegnes en vis parallel. For det første er det anerkendt og fastslået i U 2006.367 V, at AES som offentlig myndighed har en særlig ekspertise i erstatningssager. Derudover udøver AES et skøn i de vejledende udtalelser, når de fastsætter erhvervsevnetabet og det varige mén.¹⁰⁷ Godtgørelsen og erstatningen er lovreguleret, men for at kunne fastsætte en méngrad og erhvervsevnetabsprocent tager AES stilling til *hvilken type* skade, der er tale om, og hvorvidt skadelidte har forudbestående og konkurrerende lidelser. Endvidere har domstolene i flere erstatningsafgørelser fastslået, at der skal foreligge *”et sikkert grundlag”* for at underkende AES’ vejledende udtalelser, hvilket er i tråd med den ordbrug, der anvendes i retssager, hvor en forvaltningsafgørelse efterprøves.¹⁰⁸

Som nævnt i afsnit 7.3.2 er der endvidere eksempler på, at de vejledende udtalelser fra AES bevismæssigt vejer tungere end Retslægerådets vejledende udtalelser i retssager.

På baggrund af ovenstående er der således ingen tvivl om, at de vejledende udtalelser har en stor bevismæssig vægt i private erstatningssager, der i realiteten ofte vil gå videre end blot at være vejledende. Derfor kan det opfattes som retssikkerhedsmæssigt betænkeligt, at en part dels ikke har mulighed for at påklage de vejledende udtalelser til en højere administrativ myndighed, dels bærer en tung bevisbyrde, hvis den pågældende part ønsker at få sagen prøvet for domstolene. I den forbindelse skal det også bemærkes, at en retssag i sagens natur er langt mere ressourcekrævende end administrativ rekurs. Det enkle svar herpå er naturligvis, at uanset graden af den bevismæssige vægt, er en vejledende udtalelse

¹⁰⁵ *ibid.*, s. 250

¹⁰⁶ Revsbech m.fl. (1), s. 396, 406f, 429f

¹⁰⁷ Søndergaard, s. 249f

¹⁰⁸ Revsbech m.fl. (1), s. 430

formelt set *ikke* en afgørelse, hvorfor de ikke har bindende virkning for parterne. Spørgsmålet er desuden, hvad *alternativet* til den nuværende retstilstand i så fald skulle være. Et alternativ *kunne være* at indføre et system, hvor de vejledende udtalelser anses for at være *afgørelser*, som kan påklages indenfor det administrative system.

Efter min opfattelse bidrager AES' sagsbehandlingstider også til de retssikkerhedsmæssige betænkeligheder. AES involveres i mange private erstatningssager med henblik på at afgive vejledende udtalelser, hvorfor der selvsagt er en interesse i hurtig sagsbehandling, så skadelidtes hurtigst muligt kan få afklaring. Sagsbehandlingstiderne for arbejdsskadesagerne har været særligt debatteret de senere år, og så sent som i maj 2016 udtalte Ombudsmanden kritik heraf.¹⁰⁹ Efter overgangen fra ASK til AES har der dog været et særligt fokus på at nedbringe sagsbehandlingstiderne. Det fremgår af AES' årsrapport, at sagsbehandlingstiderne for private erstatningssager (de vejledende udtalelser) i 2016 var gennemsnitligt 11,2 måneder.¹¹⁰ Dette forekommer som lang tid, men ikke desto mindre overholder det de formelle frister som angivet i EAL § 10, stk. 2, se hertil afsnit 3.2.

Sagsbehandlingstiden for private erstatningssager er således ikke et reelt problem. Derimod er sagsgebyret for vejledende udtalelser øget markant pr. 1. januar 2017. Særligt for udtalelser om erhvervsevnetabet er der sket en stigning, idet gebyret er steget fra 8.600 kr. til 23.040 kr. og udgør således næsten en tredobling af 2016-gebyret¹¹¹¹¹²

Efter min opfattelse består problemet i, at parterne ikke på samme måde som før har mulighed for på en forholdsvis billig måde at afklare, hvad skadelidte efter AES' opfattelse er berettiget til i godtgørelse og erstatning. Ofte vil parterne ikke være enige, hvorfor der netop kan være behov for vejledende udtalelser – som de desuden kan aftale skal være bindende og på den vis få afsluttet sagen, se hertil afsnit 5.1.3. Det forventes, at ansvarsforsikringsselskaberne i højere grad vil undgå at indhente de vejledende udtalelser af egen drift henset til de øgede sagsgebyrer.¹¹³ Af samme grund vil skadelidte højst sandsynligt også være tilbageholdende – omend nøjere overveje – før en vejledende udtalelse bliver indhentet.

På den anden side vil det være langt dyrere for parterne at anlægge en retssag uden først at indhente vejledende udtalelser og måske på baggrund af denne blive enige. Derudover er det også værd at bemærke, at AES tager et fast beløb pr. udtalelse helt uafhængigt af kompleksiteten af sagen og antal brugte arbejdstimer. Derfor synes det mest logisk i første omgang at indhente en vejledende udtalelse og forsøge at blive enige ud fra denne - i stedet for at anlægge retssag med det samme, hvor advokatsalæret ofte vil blive beregnet ud fra antal brugte arbejdstimer eller som en procentdel af den tilkendte erstatning.

¹⁰⁹ ”Utilfredsstillende sagsbehandlingstider”

¹¹⁰ Årsrapport 2016, s. 9

¹¹¹ Aktuelle satser; Historiske satser

¹¹² Af årsrapporten 2016 fremgår det, at AES havde et underskud på 12 mio. kr. i 2016, hvilket kan begrunde behovet for en opjustering af satserne

¹¹³ ”Erstatningsopgørelse”

9. Konklusion

Formålet med denne afhandling har været at undersøge den bevismæssige vægt af de vejledende udtalelser fra AES i private erstatningssager. AES' kompetence til at afgive vejledende udtalelser om varigt mén og erhvervsevnetab er lovfæstet i EAL § 10. Denne bestemmelse har gennemgået en udvikling siden 1984-lovens tilblivelse, såvel i ordlyden som en udvidelse af AES' kompetencer.

Ved behandling af retspraksis i kapitel 6 kan det konkluderes, at domstolene som udgangspunkt følger de vejledende udtalelser fra AES, hvilket er i overensstemmelse med den anerkendte fagkundskab AES besidder på erstatningsområdet. De vejledende udtalelser tillægges således en stor bevismæssig vægt i retssager. Desuden fremgår det ofte af domstolenes præmisser, at der skal "foreligge sikkert grundlag" for at underkende de vejledende udtalelser, hvorfor der antageligvis kan opstilles et princip om, at bevisbyrden er pålagt den part, for hvem udtalelsen er gået imod.

Dog har nyere retspraksis også fastslået, at domstolene underkender de vejledende udtalelser om erhvervsevnetab, hvis disse ikke har støtte i lægelige, kommunale eller øvrige oplysninger i sagen. Den behandlede retspraksis, hvor de vejledende udtalelser er blevet underkendt, har domstolene henvist til nogle helt konkrete forhold; skadelidtes arbejdskapacitet, konjunkturforhold, lægelige oplysninger, fejlslagen revalidering af skadelidte og skadelidtes partsforklaring. I afgørelserne er der desuden ikke eksempler på, at AES' vurdering af méngraden er blevet underkendt, hvilket er i overensstemmelse med Erstatningslovudvalgets forventning som allerede udtrykt i bet. 976/1983.

Selvom domstolene ikke uden videre følger de vejledende udtalelser, består der ingen tvivl om deres store bevismæssige betydning i retssager, hvilket ligeledes er illustreret ved sammenligningen af de vejledende udtalelser fra henholdsvis AES og Retslægerådet. Ved uenighed om årsagssammenhæng mellem den aktuelle skade og skadelidtes gener er udgangspunktet, at Retslægerådet som den øverste lægefaglige myndighed har det endelige ord. Alligevel har domstolene bl.a. i U 2005.3273 H og U 2009.150 H fulgt de vejledende udtalelser fra AES.

Som belyst i afhandlingen kan de vejledende udtalelser ikke ankes til højere administrativ myndighed, eftersom de ikke er afgørelser i FVL's forstand. Dette har givet anledning til overvejelser, idet det kan antages, at de vejledende udtalelser har bevismæssig vægt *udover* blot at være vejledende i retssager. Dette forhold kan tale for, at der bør være mulighed for at anke den vejledende udtalelse, før man eventuelt anlægger en dyr retssag for at få prøvet udtalelserne.

Endeligt bliver det interessant at følge udviklingen efter den markante stigning i sagsgebyret for indhentelse af vejledende udtalelser – om dette vil resultere i, at der indhentes færre vejledende udtalelser i private erstatningssager.

10. Litteraturliste

10.1 Bøger

Ved litteraturhenvisninger anvendes de kursiverede titler.

<i>Bang-Pedersen og Højlund Christensen</i>	Ulrik Rammeskow Bang-Pedersen og Lasse Højlund Christensen
”Den civile retspleje”
3. udgave, 2015
Forlaget Pejus
<i>Bertholdt og Neugebauer</i>	Frank Bertholdt og Christina Neugebauer
”Personskadehåndbogen II”
1. udgave, 2003
Forsikringshøjskolens Forlag
<i>Evald og Schaumburg-Müller</i>	Jens Evald og Sten Schaumburg-Müller
”Retsfilosofi, retsvidenskab og retskildelære”
1. udgave, 2004
Jurist- og Økonomforbundets Forlag
<i>Gammeltoft-Hansen m.fl.</i>	Hans Gammeltoft-Hansen m.fl.
”Forvaltningsret”
2. udgave, 2003
Jurist- og Økonomforbundets Forlag
<i>Haug og Simonsen</i>	Martin Haug og Jørn Simonsen
”Retslægerådet og retspraksis”
1. udgave, 2010
Thomson Reuters
<i>Møller og Wiisbye</i>	Jens Møller og Michael S. Wiisbye
”Erstatningsansvarsloven med kommentarer”
6. udgave, 2002
Jurist- og Økonomforbundets Forlag
<i>Revsbech m.fl. (1)</i>	Karsten Revsbech m.fl.
”Forvaltningsret – Almindelige emner”
6. udgave, 2016
Jurist- og Økonomforbundets Forlag
<i>Revsbech m.fl. (2)</i>	Karsten Revsbech m.fl.
”Forvaltningsret – Sagsbehandling”
7. udgave, 2014
Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Rønsholdt

Steen Rønsholdt
”Forvaltningsret – Retssikkerhed. Proces.
Sagsbehandling”
4. udgave, 2014
Karnov Group

Søndergaard

Synne Søndergaard
”Retsslægerådet & domstolene – erstatning
for personskade”
1. udgave, 2015
Ex Tuto Publishing

von Eyben og Isager

Bo von Eyben og Helle Isager
”Lærebog i erstatningsret”
8. udgave, 2015
Jurist- og Økonomforbundet

10.2 Tidsskriftsartikler

Ved henvisning til tidsskriftsartikler anvendes de kursiverede titler.

Røn

Jens Røn
”Revision af erstatningsansvarsloven”
2003
Juristen, nr. 2, s. 60-77

10.3 Afgørelser

UfR (Ugeskrift for Retsvæsen)

U 2001.2298 H	U 2002.1698 H	U 2003.162 H
U 2003.1119 Ø	U 2004.1847 H	U 2005.3273 H
U 2006.367 V	U 2007.596 V	U 2007.943 H
U 2009.150 H	U 2009.689 H	U 2009.1172 H
U 2010.1197 H	U 2010.2897 H	U 2012.2637 H
U 2012.3426 V	U 2013.360 H	U 2014.2802 H

FED (Forsikrings- og erstatningsretlig domssamling)

FED 1999.2225 Ø

10.4 Lovgivning og forarbejder

Ved henvisning til lovgivning eller forarbejder anvendes de kursiverede titler.

<i>ASL</i>	Arbejdsskadesikringsloven Lov nr. 216 af 27. februar 2017
<i>EAL</i>	Erstatningsansvarsloven Lov nr. 266 af 21. marts 2014 (med senere ændringer)
<i>1984-loven</i>	Hovedloven, EAL Lov nr. 228 af 23. maj 1984
<i>2001-loven</i>	Ændringslov, EAL Lov nr. 463 af 7. juni 2001
<i>2011-loven</i>	Ændringslov, EAL Lov nr. 610 af 14. juni 2011
<i>2016-loven</i>	Ændringslov, EAL Lov nr. 395 af 2. maj 2016
<i>FVL</i>	Forvaltningsloven Lov nr. 433 af 22. april 2014
<i>Lov om den selvejende institution AES</i>	Lov om den selvejende institution Arbejdsmarkedets Erhvervssikring Lov nr. 394 af 2. maj 2016
<i>OFL</i>	Offentlighedsloven Lov nr. 606 af 12. juni 2013
<i>Ombudsmandsloven</i>	Lov nr. 349 af 22. marts 2013
<i>PDL</i>	Persondataloven Lov nr. 429 af 31. maj 2000
<i>Retslægerådsloven</i>	Lov om Retslægerådet Lov nr. 60 af 25. marts 1961
<i>Retslægerådets forretningsorden</i>	Bekendtgørelse nr. 1068 af 17. december 2001
<i>Bet. 976/1983</i>	Betænkning nr. 976 1983 (Betænkning III) om erstatning for tab ved personskade og tab af forsørger
<i>Bet. 1383/2000</i>	Betænkning nr. 1383 2000 (Betænkning IV) Revision af erstatningsansvarsloven mv.

10.5 Årsrapporter og vejledninger

Ved henvisning til årsrapporter eller vejledninger anvendes den kursiverede overskrift.

Arbejdsmarkedets Erhvervssikring

"Vejledning 2004"

Vejledning om erstatning for tab af erhvervsevne efter erstatningsansvarsloven, 5. februar 2004

Kan findes her: <http://www.aes.dk/da/Udgivelser/Vejledninger.aspx>

Lokaliseret 13. marts 2017

"Vejledning EAL"

Vejledning i behandling af private forsikringsager

Kan findes her: <http://www.aes.dk/da/Udgivelser/Vejledninger.aspx>

Lokaliseret 9. marts 2017

"Vejledning om genoptagelse"

Vejledning om genvurdering, genoptagelse og forældelse af arbejdsskadesager

Pkt. 10.3: <http://www.aes.dk/da/Udgivelser/Vejledninger/Tidligere-udgaver-af-vejledninger/Genvurdering-genoptagelse-og-foraeldelse.aspx>

Lokaliseret 21. maj 2017

"Årsrapport 2016"

Årsrapport for AES 2016

Kan findes her: <http://www.aes.dk/da/Udgivelser/Aarsrapport.aspx>

Lokaliseret 11. maj 2017

Retslægerådet

"Retslægerådet"

Retslægerådet 1909-2009

Kan findes her: <http://www.retslaegeraadet.dk>

Lokaliseret 20. april 2017

10.6 Hjemmesider, herunder artikler

Ved henvisning til hjemmesider eller artikler anvendes den kursiverede overskrift.

"Aktuelle satser", AES

<http://www.aes.dk/da/Love%20og%20satser/Satser/Private%20erstatningssager/Aktuelle%20satser.aspx>

Lokaliseret 15. maj 2017

"Arbejdsmarkedets Erhvervssikring", ATP

<https://www.atp.dk/atp-som-administrator/pension-og-sikring/aes>

Lokaliseret 8. marts 2017

"Arbejdsmarkedets Erhvervssikring flytter til ATP-koncernen", ATP den 24. juni 2016
<https://www.atp.dk/presse/nyheder/arbejdsmarkedets-erhvervssikring-flytter-til-atp-koncernen-med-ny-staerk-ledelse>
Lokaliseret 8. marts 2017

"Erstatningsopgørelse", Jensen og Neugebauer Advokater
<http://jnlaw.dk/erstatningsopgorelse/685-god-forsikringsskik-nar-det-bl-a-gaelder-beta-ling-af-vejledende-udtalelse-fra-arbejdsmarkedets-erhvervssikring>
Lokaliseret 21. maj 2017

"Erstatningstakster", Erstatningsgruppen
<http://www.erstatningsgruppen.dk/erstatning-generelt/erstatningstakster/>
Lokaliseret 27. marts 2017

"Ny plan for udflytning af de statslige arbejdspladser", DR den 24. februar 2016
<https://www.dr.dk/nyheder/indland/grafik-her-er-den-nye-plan-udflytningen-af-de-statslige-arbejdspladser>
Lokaliseret 8. marts 2017

"Historiske satser", AES
<http://www.aes.dk/da/Love%20og%20satser/Satser/Private%20erstatningssager/Alle-satser.aspx>
Lokaliseret 15. maj 2017

"Hvad kan du brug en udtalelse til?", AES
<http://www.aes.dk/Private%20erstatningssager/Hvad%20kan%20du%20bruge%20en%20udtalelse%20til.aspx>
Lokaliseret 16. marts 2017

"Medarbejderflugt udskyder udflytning af Arbejdsskadestyrelsen", DR den 1. juni 2016
<https://www.dr.dk/nyheder/penge/medarbejderflugt-udskyder-udflytning-af-arbejdsskadestyrelsen>
Lokaliseret 8. marts 2017

"Méntabellen", AES
<http://www.aes.dk/ASK/ASK/Selvbetjening/Mentabel.aspx>
Lokaliseret 15. marts 2017

"Mere om private erstatningssager", AES
<http://www.aes.dk/da/Private%20erstatningssager/Private%20erstatningssager.aspx>
Lokaliseret 3. april 2017

"Sundhed.dk", Sundhed.dk
<https://www.sundhed.dk/sundhedsfaglig/laegehaandbogen/neurologi/tilstande-og-sygdomme/neurokirurgi/postcommotiosyndrom/>
Lokaliseret 8. maj 2017

"Udtalelsens indhold", AES
<http://www.aes.dk/da/Private%20erstatningssager/Udtalelsens-indhold.aspx>

Lokaliseret 3. april 2017

”Utilfredsstilende sagsbehandlingstider”, Ombudsmanden den 27. maj 2016

http://www.ombudsmanden.dk/find/nyheder/alle/tab_af_erhvervsevne/

Lokaliseret 7. maj 2017

10.7 Karnov

Ved henvisning til Karnovs noter anvendes den kursiverede overskrift.

Dansk Karnov: www.karnov.dk

Karnovs note 44 til EAL § 10, stk. 1, 1. pkt.

https://pro.karnovgroup.dk/document/7000757539/1#LBKG2014266_NKAR44

Lokaliseret 3. april 2017

Karnovs note 3 til ændringslovens § 1, pkt. 3

https://pro.karnovgroup.dk/document/7000493987/1#L2011610_NKAR3

Lokaliseret 26. maj 2017

10.8 Anvendte forkortelser

De kursiverede forkortelser anvendes i afhandlingen.

<i>AES</i>	Arbejdsmarkedets Erhvervssikring
<i>ASK</i>	Arbejdsskadestyrelsen
<i>ASL</i>	Arbejdsskadesikringsloven
<i>Bet.</i>	Betænkning
<i>EAL</i>	Erstatningsansvarsloven
<i>FED</i>	Forsikrings- og erstatningsretlig domssamling
<i>FT.</i>	Folketingstidende
<i>FVL</i>	Forvaltningsloven
<i>H</i>	Højesteretsdom
<i>OFL</i>	Offentlighedsloven
<i>PDL</i>	Persondataloven
<i>V</i>	Vestre Landsretsdom
<i>U</i>	Ugeskrift for Retsvæsen
<i>Ø</i>	Østre Landsretsdom